

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра міжнародних економічних відносин та іноземних мов

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВтаІМ
д.е.н., професор
_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему
«ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ КОМПАНІЙ ТА
ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ»

Виконав здобувач вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-22
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

_____ Орлов Д. О.
« ____ » _____ 2026 р.

Керівник роботи
д.е.н, професор

_____ Ірина БАБЕЦЬ
« ____ » _____ 2026 р.

Рецензент _____

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет ЕкономічнийКафедра Міжнародних економічних відносин та іноземних мов

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

ІВАН МИЦЕНКО

« » 2026 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ПЕРШИМ
(БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ
ОСВІТИ**

Орлова Дениса Олександровича

(прізвище, ім'я, по батькові)

- ## 1. Тема роботи

Особливості функціонування офшорних компаній та їх вплив на економіку України.

- ## 2. Керівник роботи

Бабець Ірина Георгіївна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

- ### 3. Строк подання роботи до захисту

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою є дослідження процесів формування офшорних компаній у світі та в Україні та окреслення перспектив боротьби з цим явищем.

Завдання: дослідити теоретичні засади, причини виникнення та еволюцію офшорних компаній; охарактеризувати переваги та недоліки функціонування офшорних установ у сучасній світовій економіці; проаналізувати динаміку та масштаби залучення українського бізнесу до діяльності в офшорних юрисдикціях; вивчити міжнародний досвід нормативно-правового регулювання та еволюцію методів боротьби з виведенням капіталу в офшори; розглянути процес деофшоризації в Україні та розробити практичні рекомендації щодо підвищення його ефективності в умовах війни та повоєнної відбудови.

- ## 5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	проф. Бабець І. Г.		
Розділ 2	проф. Бабець І. Г.		
Розділ 3	проф. Бабець І. Г.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	02.02.2026-13.02.2026	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	16.02.2026-06.03.2026	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання змісту роботи	09.03.2026-10.04.2026	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	13.04.2025-08.05.2026	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	11.05.2026-17.05.2026	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	18.05.2026-31.05.2026	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.06.2026-07.06.2026	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	08.06.2026-11.06.2026	
9	Перевірка на плагіат	12.06.2026-16.06.2026	
10	Отримання відгуку наукового керівника	17.06.2026-21.06.2026	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	22.06.2026-25.06.2026	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання
« ____ » _____ 2026 року

Підпис керівника

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання
« ____ » _____ 2026 року

Підпис здобувача

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Орлов Д. О. Особливості функціонування офшорних компаній та їх вплив на економіку України. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “бакалавр” за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» – Центральноукраїнський національний технічний університет. – Кропивницький. – 2026.

У першому розділі роботи розкрито сутність, еволюцію, переваги та недоліки функціонування офшорних компаній. Досліджено особливості їх класифікації у міжнародній практиці. У другому розділі проаналізовано масштаб діяльності офшорного бізнесу в умовах глобалізації. Охарактеризовано напрями світових потоків офшорних коштів. Описано рівень залучення українського бізнесу до офшорних юрисдикцій. У третьому розділі розглянуто історію протидії виведенню коштів в офшори у світі. Наведено пропозиції щодо боротьби з офшорами в Україні та сформульовано ряд рекомендацій для мінімізації впливу цього процесу на економічну безпеку держави в умовах війни та повоєнної відбудови.

Ключові слова: офшорні компанії, світова економіка, деофшоризація, економічна безпека України, план BEPS.

ABSTRACT

Orlov D.O. Features of the Functioning of Offshore Companies and Their Impact on the Economy of Ukraine. – Manuscript.

Qualifying bachelor's thesis for the degree of higher education in the educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". – Central Ukrainian National Technical University. - Kropyvnytskyi. - 2026.

The first chapter explores the essence, evolution, advantages, and disadvantages of offshore companies' operations. It examines the specifics of their classification in international practice. The second chapter analyzes the scale of offshore business activities in the context of globalization. It characterizes the directions of global offshore capital flows and describes the extent of Ukrainian business involvement in offshore jurisdictions. The third chapter reviews the history of global efforts to counter base erosion and profit shifting to offshores. It provides proposals for combating offshores in Ukraine and formulates a series of recommendations to minimize the impact of this process on the state's economic security during the war and post-war reconstruction.

Keywords: offshore companies, global economy, deoffshorization, economic security of Ukraine, BEPS plan.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ.....	
1.1. Сутність та історія виникнення офшорних компаній	9
1.2. Офшорний бізнес: переваги та недоліки діяльності.....	14
1.3. Методологічна класифікація офшорів у міжнародній практиці	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	26
2.1. Створення офшорних компаній як невід’ємна складова глобалізаційних процесів	26
2.2. Характеристика офшорних фінансових потоків у світовій економіці	3
2.3. Особливості офшоризації економіки України	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ОФШОРИЗАЦІЇ БІЗНЕСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	44
3.1. Особливості проведення світової антиофшорної політики	44
3.2. Напрями протидії незаконним офшорним операціям в Україні	49
3.3. Пропозиції щодо зниження негативного впливу офшоризації на економіку України	53
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Процес формування офшорних компаній є логічним наслідком наявності відмінностей у законодавствах країн світу і прагнення бізнесу до податкової оптимізації. Попри посилення міжнародної співпраці у сфері боротьби з відмиванням коштів (зокрема впровадження плану BEPS) та створення ряду спеціалізованих організацій (FATF), проблема офшоризації світової економіки залишається гострою. Юрисдикції, для яких офшорні компанії є основним джерелом доходів, виконують лише мінімальні вимоги, щоб їх не вважали офшорами.

Для окремо взятої економіки України в сучасних умовах питання деофшоризації є критичним. Недосконалість законодавства у цій сфері потребує розробки дієвих механізмів, які б збалансували державні інтереси та потреби бізнесу. Мінімізація відтоку коштів в офшори сприятиме зростанню довіри до державних інституцій, підвищенню інвестиційної привабливості та забезпеченню фінансової стабільності, що є необхідним в умовах воєнного стану та для майбутньої повоєнної відбудови.

Мета дослідження полягає у комплексному дослідженні особливостей функціонування офшорних компаній у світовій економіці, оцінці їхнього впливу на економічну безпеку України й розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності державного контролю за їхньою діяльністю.

Відповідно до поставленої мети окреслено й вирішено такі *завдання*:

- дослідити теоретичні засади, причини виникнення та еволюцію офшорних компаній;
- охарактеризувати переваги та недоліки функціонування офшорних установ у сучасній світовій економіці;
- проаналізувати динаміку та масштаби залучення українського бізнесу до діяльності в офшорних юрисдикціях;
- вивчити міжнародний досвід нормативно-правового регулювання та еволюцію методів боротьби з виведенням капіталу в офшори;

- розглянути процес деофшоризації в Україні та розробити практичні рекомендації щодо підвищення його ефективності в умовах війни та повоєнної відбудови.

Об'єктом дослідження є процес функціонування та трансформації офшорних компаній у системі сучасних глобальних економічних відносин.

Предметом дослідження є сукупність міжнародних економічних та організаційно-правових відносин, що виникають у процесі діяльності офшорних компаній, а також механізми їхнього впливу на економічну безпеку України в умовах глобалізації.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні наукових уявлень про еволюцію та сучасну роль офшорних компаній у системі міжнародних економічних відносин. У роботі систематизовано підходи до класифікації офшорів та обґрунтовано теоретичний зв'язок між процесами офшоризації капіталу та рівнем економічної безпеки держави. **Практичне значення** роботи полягає в тому, що сформульовані пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду боротьби з виведенням капіталу та запропоновані заходи з мінімізації впливу офшорів на фінансову систему можуть бути застосовані державними органами для зміцнення економічної стійкості в умовах війни та розробки стратегій повоєнної відбудови України.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження були представлені та обговорені на наукових семінарах кафедри міжнародних економічних відносин та іноземних мов Центральноукраїнського національного технічного університету (м. Кропивницький, 2025–2026 рр.).

Окрім того, загальний науковий доробок автора за період здобуття вищої освіти, що відображає ширше коло його наукових інтересів (зокрема у сфері світового господарства, міжнародних інновацій та сталого розвитку), висвітлено у наступних публікаціях у збірниках матеріалів конференцій:

1. Орлов Д. О. Сучасні напрямки розвитку економіки країн Північної Африки. *Сучасні проблеми економічної теорії, маркетингу та моделювання*

соціально-економічних систем : зб. тез доп. наук.-практ. конф. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. С. 58–61. URL: <https://kntu.kr.ua/file/content/7722/zbirnyk-tezg2023.pdf> (дата звернення: 01.05.2026).

2. Орлов Д. О. Інновації в сучасній структурі економіки ФРН. *Облік, оподаткування і контроль в управлінні* : зб. тез доп. наук.-техн. конф. Кропивницький : ЦНТУ, 2024. С. 17–20. URL: <https://kntu.kr.ua/file/content/17443/zbirnyk.pdf> (дата звернення: 01.05.2026).

3. Орлов Д. О. Порівняльна характеристика здорового способу життя в країнах ЄС та Україні. *Наука в ЦНТУ: основні досягнення та перспективи розвитку* : зб. тез доп. LVIII наук.-техн. конф. Кропивницький : ЦНТУ, 2024. С. 150–153. URL: <https://kntu.kr.ua/file/content/9773/zbirnyk-tez-mov2024st.pdf> (дата звернення: 01.05.2026).

4. Орлов Д. О. Особливості сучасної зовнішньої торгівлі України з Японією. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки* : зб. тез доп. наук.-практ. конф. Умань: УДПУ, 2024. С. 223–227. URL: https://econom.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/12/ZBIRNYK-TEZ_05.12.2024-1.pdf (дата звернення: 01.05.2026).

Структура кваліфікаційної роботи. Представлена бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що налічує 94 найменування. Робота викладена на 68 сторінках, у ній наявний графічний матеріал у кількості 18 рисунків і 10 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ

1.1. Сутність та історія виникнення офшорних компаній

Розглядаючи особливості функціонування офшорних компаній в сучасному економічному середовищі, першочергово ми зобов'язані спрямувати увагу на той факт, що термін цей не є самостійним, а всього-на-всього походить від слова «офшор». Можна стверджувати, що в сучасному економічному середовищі у поняття «офшор» відсутнє офіційне визначення (тобто таке, що прийняте всіма державами світу або їх абсолютною більшістю), хоча існує воно в англійській мові вже тривалий час і трактується як «поза берегом». Спершу так характеризували острівні країни, де формально мали місце реєстрації підприємства, котрі прагнули уникати оподаткування – офшорні компанії. Тож уряд кожної держави формує власний список таких територій і компаній, часто приймаючи за основу різні критерії оцінки офшорності [1, с. 9].

Звісно, краще розуміння цього терміну не є можливим без звернення до витоків вчення про офшорні компанії. Безумовно, ми не можемо відразу не згадати про провідного британського експерта Мілтона Гранді (Milton Grundy), чий праці стали основою для досліджень податкових злочинів. У найвідомішій своїй роботі Grundy's Tax Havens: Offshore Business Centres: a world survey 1993 року Гранді вказує, що для визнання компанії офшорною достатньо факту її реєстрації в межах юрисдикції, котра надає їй звільнення від визначених податків, але тільки якщо компанія не веде діяльності в межах цієї юрисдикції, зазвичай – не торгує з місцевими компаніями. Це визначення дуже точно відображає тогочасні уявлення наукової спільноти про офшорні компанії [2].

Однак варто додати, що хоча, як згадувалося вище, базове формулювання визначення «офшорна компанія» було оприлюднене в XX ст., та історія виникнення самого поняття «офшор» налічує кілька сотень років. Так,

українські вчені Р. Яковчук, О. Повстин та А. Гаврись, автори послання студентам у формі словника економічних термінів, вказують, що початково це поняття отримало визначення у Великій Британії, причому одразу на досить високому рівні (на одному з судових засідань) у 1723 році. Та науковці не заперечують і те, що значну роль в поширенні цього терміну в світовому інформаційному просторі в середині XX ст. відіграла преса США [3, с. 54-57].

Але оскільки наше дослідження потребує всебічного визначення видозмінення формулювання особливостей офшорних компаній і оскільки це поняття є особливо актуальним в Україні, то обов'язковим видається наведення і ряду вітчизняних джерел про офшорні компанії. Спершу варто зазначити, що у свій час деякі аспекти дослідження офшорів викликали протиріччя в українському науковому товаристві. Так, українські вчені В. Франчук та А. Пришла у праці «Основні наукові підходи до визначення поняття «офшорні зони»», опираючись на ряд інших досліджень, вказують на цікаву особливість: в українському перекладі тривалий час навіть не було унормовано написання слова «offshore» і, відповідно, похідних від нього. У більшості вчених, зазначають вони, використовувалося слово «офшор», яке наче прийняте за офіційне, та в когось воно писалось як «оффшор» чи навіть «офф-шор» [4, с. 230].

Натомість на законодавчому рівні в Україні проблема з точним написання цих понять була вирішена значно швидше. Наприклад, у тексті Податкового кодексу України вказується форма «офшор». Там же наведено визначення поняття «офшорні компанії», хоч і у вигляді дещо завуальованому: вони описані як «нерезиденти, що мають офшорний статус». Визначення це, подане у пункті 161.3 ст. 161, базується на простому принципі виключення: підприємства, що ведуть діяльність в офшорних зонах, але не можуть надати підтвердження від консульської установи України, що вони працюють без порушень податкового законодавства, – це представники офшорного бізнесу [5].

Однак у ряді досліджень зустрічаємо думки, що мають розбіжності з законодавством. Важливо відзначити, що вітчизняні науковці, які розглядали офшорні компанії раніше, переважно орієнтувалися на визначення Мілтона Гранді, і цінною для нас є можливість порівняти давніші визначення з тими, що були сформульовані відносно недавно. Зокрема В. Вол вказував, що офшорною компанію можна вважати за фактом реєстрації в юрисдикції з податковими пільгами, якщо компанія отримує ці пільги шляхом внесення невеликої плати до бюджету юрисдикції. Цікаво, що акцент на тому, що компанія категорично не має права вступати в будь-які бізнес-відносини з резидентами цієї юрисдикції, відсутній. Серед тогочасних інших визначень цього терміну – формулювання І. Галкіна, за яким офшорне підприємство діє в особливій організаційно-правовій формі, сплачує мінімально можливі податки та має право на цілковите дотримання фінансової таємниці та на нерозголошення деталей її діяльності, однак і за таким підходом схожі підприємства не мають відкритої заборони на діяльність у місцях реєстрації [4, с. 234]. Звичайно, на основі лише двох визначень не можна точно сформулювати уявлення про наукові підходи того часу, але, ймовірно, тоді заборона ведення діяльності в межах офшорної юрисдикції все ж не була серед основних ознак офшорних підприємств.

Якщо ж говорити про більш сучасні трактування офшорних підприємств, то там простежується міцніше поєднання економічного визначення з елементами юридичними. Цікаве формулювання наводить у статті 2022 року В. Кравченко, і хоча воно не є визначенням у звичайному вигляді, адже складається з переліку основних характеристик офшорів, проте має значну цінність для нашого дослідження. Узагальнивши основні його положення, ми дізнаємося, що офшорна компанія – це організація (досить часто акціонерне товариство), що має місце реєстрації в офшорній зоні (без права вести там діяльність), за що частково чи повністю звільнена від сплати звичайних податків (хоча все ж сплачує збір за продовження реєстрації), має установчий договір і статут, фіктивне керівництво, зазвичай не веде бухгалтерського

обліку, має право на нерозголошення своїх даних у випадку перевірок і повну свободу у розпорядженні власними коштами, а також може дуже швидко здійснювати міжнародні фінансові операції [6]. На нашу думку, саме таке формулювання є ключовим для розуміння сутності офшорних установ.

Тепер, коли ми сформувавши уявлення про основні характеристики офшорних компаній, необхідно розглянути термін «офшорна зона» (синонім – податкова гавань). Досить повне визначення цього поняття наводять відомі нам Р. Яковчук, О. Повстин та А. Гаврись, відзначаючи, що це «стосується будь-якої країни з низькою або нульовою податковою ставкою на всі або окремі категорії доходів, певного рівня банківської або комерційної секретності, мінімальної або повної відсутності резервних вимог центрального банку або обмежень у конвертованій валюті.» Серед цих зон – Сейшельські, Кайманові, Багамські та Британські Віргінські Острови, Панама, Домініканська Республіка та деякі інші держави, де дуже сприятливе податкове законодавство для іноземців: Гібралтар, Люксембург, Кіпр, Ліхтенштейн, Уругвай тощо. Визначення особливостей офшорних зон є важливим для нашого дослідження [3, с. 54-56].

Також варто розглянути, коли насправді з'явилися перші підприємства подібного типу. Деякі вчені стверджують, що офшори загалом з'явилися ще в I тис. до н. е., та про одночасне з цим створення і офшорних компаній говорити не можна, адже монетарна і податкова політики в державах того часу були значно простіші. Наприклад, влада міста Афіни брала 2% від вартості товарів, що надходили в місто. Щоб уникнути податку, торговці таємно вивантажували товари на непідконтрольних владі острівцях або перенаправляли їх до вільних від мит сусідніх гаваней. Тобто тодішні і сучасні офшорні компанії мають спільні принципи діяльності, але не більше [7, с. 17-18].

Наступні значні офшорні зони історики фіксують з перервою у понад півтора тисячоліття. У XV ст. міжнародним комерційним центром стала Фландрія, яка ввела мінімальні податки на місцеві та іноземні товари. А вже фірми, що куди більше нагадують сучасні офшорні компанії, з'явилися в США

на межі XVIII-XIX ст., а саме – на територіях штатів Нью-Джерсі та Делавар. Також у XIX ст. Велика Британія ввела закон про те, що компанії, котрі зареєстровані її на території, але які реально керуються з інших країн, звільнялись від податків. Тоді ж у Швейцарії виник ще один елемент офшорного бізнесу – банківська таємниця [7, с. 17-19].

Проте, провівши дослідження законодавств окремих країн, які за багатьма критеріями вважаються офшорними зонами, можемо підсумувати, що все ж перші цілеспрямовані комплексні законодавчі рішення для створення офшорних компаній були прийняті в Ліхтенштейні. У січні 1926 року ця країна прийняла фундаментальну сукупність положень, більше відому під назвою Personen- und Gesellschaftsrecht (PGR), в перекладі – Закон про осіб та товариства, тому можна вважати, що саме Ліхтенштейн став першою країною у світі, що об'єднала так звані «офшорні норми», до того існуючі у вигляді окремих законодавчих актів, в єдиний збір законів [8].

Оскільки в нашому випадку найбільш важливою є інформація саме про компанії, варто зосередитися на огляді статей 534-932, основні принципи яких незмінні донині. Корпоративне право є дуже ліберальним, як ми можемо побачити з табл. 1.1. Необхідно зазначити, що хоч в Законі детально вказана корпоративна структура різних типів компаній та згадано про пільги, які вони можуть отримати, однак не зосереджено увагу на кількісних характеристиках, а саме – наскільки менше вони платитимуть податків. Натомість текст Закону посилається на інші закони, які повністю регулюють такі особливості [8].

Таблиця 1.1

Особливості податкових пільг для різних видів компаній в Ліхтенштейні

Види компаній	Пільги
Холдинги	Вони зазвичай мають реальний офіс в межах Ліхтенштейну, але не ведуть там діяльності і платять всього один річний податок.
Трасти	Є законними формами існування, працюють за англосаксонським правом, сплачуючи мінімальні податки. Траст може мати одночасно кількох власників.
Доміцильні компанії	Не мають офісу в Ліхтенштейні, хоча зареєстровані там і мають юридичну адресу – доміциль. Платять лише один щорічний податок.
Anstalt	В перекладі просто – Установа, що є гібридом звичайної компанії та фонду, який не має акціонерів чи членів. Платить знижені податки.
Незалежно від виду	Власник компанії може прописувати в її статуті майже будь-які умови. Компанії мають високий рівень конфіденційності й автономії та значні податкові пільги.

Джерело: узагальнено автором за даними [8].

Тому, оскільки ми розглядаємо цей Закон в контексті впливу на формування офшорних компаній, то можемо підсумувати, що він спрямований не стільки на підприємців, які прагнуть позбутися значного податкового навантаження, а на іноземних інвесторів загалом [8].

А ось інший, не менш важливий тип офшорних компаній – банківський офшор – виник лише 1965 року на Багамських островах. Тоді ж було розроблено закони, що дозволило банкам на Багамах пропонувати нерезидентам обслуговування в багатьох видах валют. Як наслідок, у 1970-х рр. внесли зміни до своїх законодавств Кіпр, Гібралтар, о. Мен, Ірландія [7, с. 18-19].

1.2. Офшорний бізнес: переваги та недоліки діяльності

Як правило, вчені розглядають переваги та недоліки створення офшорних компаній саме для власників цих компаній, але, звісно, при цьому необхідно враховувати наслідки функціонування офшорних компаній і для країн, де базуються ці фіктивні компанії, і для держав, де реально вони ведуть діяльність,

і для світової економіки загалом. Зокрема в сучасних умовах через накопичення спекулятивних коштів виникають передумови до дестабілізації світової економіки, зростає частка тіньової економіки, зменшується зайнятість населення в багатьох країнах. Ці процеси мають тенденцію до посилення [1, с. 17-18].

Водночас історично офшорні зони спершу створювалися не для вигоди окремих осіб чи організацій. Більшість держав, що послабили своє законодавство заради створення і функціонування офшорних компаній, мали порівняно невелике населення, бідні природні ресурси і загалом були слаборозвиненими, тобто їм були критично необхідні джерела стабільного доходу. Тому на початку функціонування офшорів вони витратили значні кошти на покращення власної інфраструктури, і ці дії все-таки окупилися. Тож серед переваг для офшорних зон в першу чергу виділяють такі: відбувається активне наповнення бюджету; офшорні компанії не конкурують із місцевими; офшорні підприємства не виснажують ресурси офшорної зони [1, с. 10-12].

Разом з цим важливо відзначити, що не всі офшорні компанії дають однакові переваги. Як стверджують у своїй настанові студентам доценти Ю. Пащенко та Л. Кучер, обсяги пільг і привілеїв є вирішальним фактором, проте рішення про заснування офшорного підприємства приймається ще й на основі інформації про політичну стабільність всередині офшорів, про їхній рівень економічного розвитку, про переваги чи недоліки близькості чи віддаленості офшорної зони від місця перебування самого підприємця тощо. Дехто прагне враховувати ще й чесність осіб, які відповідальні за функціонування офшорної компанії, щодо інформації про реальний фінансовий стан такої компанії [9, с. 39].

Відповідно, всі ці особливості формують список переваг для власників офшорних компаній, при цьому їх набагато більше, ніж для офшорних зон. Серед основних – мінімальні податкові витрати, високий ступінь конфіденційності та більша правова захищеність фірми. На рис. 1.1 зображено

основні переваги функціонування офшорних компаній для приватних підприємців [1, с. 8-18].

Рис. 1.1. Переваги функціонування офшорних установ для їх власників

Джерело: побудовано автором за даними [1, с. 8-18].

Хоча цей перелік включає всі основні аспекти, необхідно згадати і про кілька менш очевидних переваг. Наприклад, деякі країни (зокрема й ті, що офшорами не вважаються) дозволяють створювати такі корпоративні структури, як трасти. Хоча вони і не є типовими офшорними компаніями, але за кількістю пільг, серед яких високий рівень конфіденційності, податкові переваги і захист від банкрутства і від судових позовів, вони часто вважаються такими, що можуть ухилятися від оподаткування в інших державах. До 2017 р. і 2021 р. такі пільги діяли для трастів відповідно у Великій Британії і на Британських Віргінських Островах, але зміни у законодавстві зменшили кількість привілеїв для них [10].

При цьому майже всі дослідники впливу офшорів на економіку вказують на відсутність переваг для держав, де ведуть діяльність власники офшорних компаній. Хоча завдяки таким діям зменшується загальний податковий тягар у країні, однак насправді це не є відчутною перевагою для держави. Згідно з дослідженнями, офшорні кошти часто реінвестують в економіку держави,

звідки вони були виведені, але на практиці так буває не завжди, а якщо й буває, то в більшості випадків ця сума не покриває обсяг несплачених податків [1, с. 10-18].

Тож хоч перелік недоліків для країн, де ведуть діяльність власники офшорів, короткий, але можна стверджувати, що шкоду ці чинники приносять значну. Основний недолік – ухиляння від сплати податків. Але й для офшорних підприємців переваги можуть обернутися недоліками (рис. 1.2) [1].

Рис. 1.2. Основні недоліки діяльності офшорних підприємств

Джерело: побудовано автором за даними [1, с. 10-18].

Звичайно, офшорна компанія, яка має фінансові труднощі і якій з певних причин необхідні додаткові кошти для продовження діяльності, навряд чи зможе їх отримати. Якщо кредитори або потенційні інвестори не мають перевірених даних ні про фінансовий стан компанії, ні про її реального власника, вони ризикують просто втратити свої гроші. Також, якщо офшорна компанія вирішує вкладати кошти у сферу, де можливі значні зміни законодавства, то вона може збанкрутувати в будь-який момент. Окрім того, якщо дохід офшорної фірми переказується в інші країни, там можуть збиратися з них місцеві податки, іноді – дуже високі [1].

Ці недоліки є основними, однак не єдиними. Вже було вказано, що однією з переваг є широкий вибір форми організаційно-правової діяльності, але насправді країна-офшор може також впливати на це. Наприклад, якщо у Панамі установу можна реєструвати у формі трасту, корпорації, фонду тощо, тобто все залежить від бажання її засновника, то на о. Сент-Кітс законодавство більше сприяє створенню компаній з обмеженою відповідальністю, а на Маршаллових Островах бажано, щоб офшорна установа не мала статус юридичної особи і функціонувала за законодавством інших держав [11].

До того ж офшори не повністю захищені від кібератак, в результаті чого дані про величезну кількість офшорних компаній можуть стати відомими для правоохоронних органів. Наприклад, у 2019 р. Cayman National Bank (Isle of Man) Limited зі своєю дочірньою компанією Cayman National Trust Company (Isle of Man) Limited, що розташовані на острові Мен і тісно пов'язані з офшорною діяльністю (зокрема й зі створенням трастових компаній), підтвердили, що зазнали витоку даних внаслідок кібератаки, тобто визнали, що інформація про клієнтів навіть в таких установах насправді не є абсолютно конфіденційною і може потрапити у відкритий доступ [12].

Також в середовищі офшорного бізнесу останнім часом спостерігається тенденція до використання альтернатив звичайним банкам. Наприклад, набуває популярності фінтех-сфера, через яку будь-хто може відкрити рахунок в банку без його відвідування, здійснювати перекази за нижчими тарифами та створювати рахунки в багатьох валютах. Реєстрація відбувається в мобільному застосунку, ідентифікація створювача рахунку проводиться віддалено, а відкриття рахунків і переведення коштів відбувається дуже швидко. Перевірка в такому разі набагато простіша, ніж якби представник офшорної компанії відкрив рахунок у традиційному банку. Та оскільки банк нічого не знає про кошти, покладені на рахунок, то якщо виникне підозра, що ці кошти мають сумнівне походження, рахунок буде негайно заморожений. Це є ще одним недоліком [13].

Та й саме формулювання «офшорна компанія» відносно певного підприємства, підкріплене воно доказами чи ні, спричиняє репутаційні втрати. Якщо діяльність компанії привернула увагу міжнародних компетентних органів чи держав, звідки були виведені кошти, в таких умовах ті, хто продовжує співпрацювати з цією компанією, теж підпадають під підозру [1].

А дехто з підприємців може зіткнутися і з такою проблемою, як необхідність закриття офшорного підприємства. На відміну від створення компанії, що відбувається швидко, дешево і просто, її ліквідація є процедурою значно складнішою. В більш престижних офшорах цей процес може тривати декілька місяців або й більше. Спільними для офшорних зон є дві умови: а) на момент закриття компанія не повинна мати жодних боргових зобов'язань; б) ініціювати процес закриття має право агент-резидент юрисдикції [14].

Однак є й умови, котрі інколи прямо суперечать інтересам власників офшорних установ. Якщо офшорна компанія на день подання заяви про закриття певний час не провадить діяльність, це може бути вагомою причиною закриття. Але якщо компанія водночас з цим не платить щорічні збори і звітність не подає, то вона стає «сплячою», але дані про неї з реєстрів не видаляють. Якщо її кінцевий власник тривалий час не виділяє кошти на функціонування компанії, це значно ускладнює її закриття, адже виникає заборгованість перед державою у вигляді штрафів, а також це негативно вплине на репутацію самого власника установи і може призвести до деяких проблем з поверненням активів «сплячої» компанії. Детальніше особливості ліквідації офшорів описано у табл. 1.2 [14].

Таблиця 1.2

Особливості ліквідації офшорних компаній в популярних офшорних зонах

Юрисдикція	Особливості ліквідації
Багамські Острови	Після визнання компанії ліквідованою всі залишки її активів буде заморожено на 6 наступних календарних місяців, тобто протягом цього періоду кінцевий власник нічого не зможе з ними зробити. А якщо протягом цього періоду якась країна матиме судові претензії до компанії, ці активи можуть не повернути власнику взагалі.
Беліз	Тривалість процедури ліквідації залежить від того, як швидко компанія складе звіт про фінансовий стан, подасть заяву про ліквідацію і опублікує оголошення про припинення діяльності.
Британські Віргінські Острови	Необхідно скласти звіт про платоспроможність, план ліквідації та постанова ради директорів і акціонерів про ліквідацію, весь процес займає близько 8-12 тижнів.
Сейшельські Острови	Найважливіший документ – підтвердження, що компанія не вела діяльності за 3 місяці до подання заяви про закриття, без нього всі інші документи не матимуть юридичної сили.
Кайманові Острови	Можливе добровільне закриття – через 3 місяці після проведення зборів акціонерів і директорів, де ухвалено рішення про ліквідацію і призначено ліквідатора. Якщо компанія не має боргових зобов'язань, але при цьому не надала звіт та/або не сплатила збір, вона буде вилючена з реєстру, а залишки її активів перейдуть державі. Однак у випадку вилучення є шанс, що хтось з акціонерів може в судовому порядку вимагати відновлення компанії.

Джерело: узагальнено автором за даними [14].

А досвід ХХІ ст. показує, що для власників офшорних компаній існує ще один недолік, ймовірність появи якого, щоправда, низька: офшорна зона може перестати бути офшорною зоною. Наприклад, Кіпр, який вирішив, що йому вигідніше приєднатися до ЄС, встановив однакові податки для нерезидентів та резидентів, знизив рівень конфіденційності (впровадив обмін інформацією з іншими країнами про податки та рахунки окремих компаній), зобов'язав компанії вести звітність, посилив валютний контроль за переказами та зробив обов'язковою наявність реального офісу компанії. Хоча це й не призвело до повного припинення офшорної діяльності, але спричинило закриття частини офшорних компаній і дозволило Кіпру вийти зі списку офшорів і стати повноправним членом ЄС [15].

1.3. Методологічна класифікація офшорів у міжнародній практиці

Розглянувши особливості методологічної класифікації офшорних компаній у світі, ми не можемо підтвердити, що якась з них прийнята за офіційну. Щодо міжнародних практик, то в один ряд з дослідженнями вже згаданого Мілтона Гранді наукове співтовариство ставить працю Tax Havens: How Globalization Really Works, трое авторів якої всебічно розглянули особливості класифікації офшорних установ не тільки за можливими формами, а й за ролями, статусами і навіть за інструментами функціонування. Основу книги склали напрацювання професора Ронена Палана (Ronen Palan). Саме йому належить детальне дослідження форм діяльності офшорних установ, результати якого представлені в табл. 1.3. Його висловлювання нашоухують на думку, що не варто ставити суб'єкти, які можна охарактеризувати як офшорні компанії, в один ряд, потрібно враховувати, як і для чого зареєстрований кожен суб'єкт [16].

Таблиця 1.3

Основні форми офшорних установ (за Р. Паланом)

Форми офшорних компаній	Характеристика
Класичні офшорні компанії (IBC – International Business Companies)	Мають право вести діяльність лише за межами країни реєстрації.
Компанії «зручного прапора» (Flags of Convenience)	Спеціалізовані структури для реєстрації морських суден з метою уникнення суворих трудових та екологічних стандартів.
Офшорні банки (Offshore Banking Units – OBUs)	Фінансові установи, звільнені від валютного контролю та деяких інших обов'язкових вимог.
Фіктивні компанії (Dummy/Shell Companies)	Юридичні особи, котрі засновані для підписання угод чи володіння рахунками і які не мають офісу в місці реєстрації.
Компанії – «віртуальні резиденти»	Фірми, що існують у правовому полі юрисдикції, але не мають до неї економічного стосунку.

Джерело: узагальнено автором за даними [16].

Інший співавтор видання, а саме професор Річард Мерфі (Richard Murphy), використовує цю працю для представлення власної класифікації, що помітно відрізняється від теорій Р. Палана. Його класифікація опирається на ступінь прозорості діяльності та контролю офшорних компаній, за нею офшорне підприємство може набувати трьох статусів:

1. Десь (Somewhere) (компанія працює в одній державі, але керується з іншої, яку можна ідентифікувати).
2. Деінде (Elsewhere) (установа зареєстрована в юрисдикції, політика якої полягає в незацікавленості операціями компанії в інших країнах).
3. Ніде (Nowhere) (у таких структурах неможливо визначити, де саме компанія веде діяльність і звідки керується («простір секретності»)) [16].

Окрім вже представлених класифікацій, всі троє співавторів дослідили ролі офшорних компаній і дійшли висновку, що будь-яке підприємство в більшості випадків є або компанією-провідником (Conduits), чия мета і полягає у переведення капіталу до офшорних зон, або компанією-поглиначем (Sinks), їхня мета – зберігання прибутку в «податкових гаванях». Також вони описали деякі інструменти, які використовують під час створення офшорних компаній. Найважливішою, на їхню думку, є Hybrid Entities – структура, що використовує розбіжності або прогалини в законах двох певних держав (наприклад, за законодавством однієї країни офшорна компанія є корпорацією, тоді як майже ті самі юридичні критерії в іншій країні дають підстави вважати цю компанію товариством), що часто використовується для подвійного незастосування податків [16]. Ця різноманітність представлених класифікацій, на нашу думку, є приводом представити цю роботу за зразок методології міжнародних досліджень останніх десятиліть в галузі як окремо, так і податкової системи в цілому.

А серед вітчизняних науковців, у чийх працях знайшли відображення класифікації офшорних компаній, вирізняється І. Комар. У його статті про основні різновиди офшорів знаходимо класифікацію офшорних підприємств за їхнім призначенням. А якщо враховувати, що це не просто відображення думок

іноземних фахівців, а й спроба запропонувати власні обережні корективи для об'єднання кількох систем в єдину, то цю класифікацію можна вважати досить повною і цінною для української наукової спільноти (табл. 1.4) [17].

Таблиця 1.4

Основні типи офшорних компаній у світовій практиці

Типи офшорних компаній	Характеристика
Фірми-копілки	Тільки накопичують грошові кошти (Ліхтенштейн).
Підприємства для проведення транзитних операцій	Одна компанія реєструється в офшорній зоні, а інша в респектабельній країні, яка слугує в якості транзиту для фінансових потоків, при цьому прибуток осідає в безподатковій офшорній компанії.
Фірми «роялті»	Тільки збирають ліцензійні виплати.
Фірми-перевізники, судохідні компанії	Займаються морськими та авіаперевезеннями (зазвичай під прапором офшорної держави).
Страхові фірми	Займаються перестраховуванням страхових ризиків або страхують «дружні» компанії.
Банки, банківські філії та кредитні установи	Займаються банківською діяльністю, маючи на це відповідну ліцензію (Швейцарія).
Фінансові компанії, брокерські фірми	Займаються фінансами і мають бездоганну репутацію (Люксембург, Швейцарія, Нідерланди, Ліхтенштейн, Ірландія).
Інвестиції та трастові компанії	Управляють грошовими активами клієнтів (Нідерланди).
Холдингові компанії	В деяких країнах звільняються від всіх податків (Люксембург тощо).
Штаб-квартири компаній	Наймають співробітників, основний параметр для створення – розмір прибуткового податку.
Інформаційні агентства, видавничі фірми	Розташовані в країнах з низьким рівнем оподаткування авторських винагород, низькою вартістю виробництва поліграфічної продукції та хорошими засобами комунікації (Кіпр, о. Мен).

Джерело: узагальнено автором за даними [17].

Відзначив таку методологію і частково використав для своїх повчань студентам професор Г. Шамборовський, котрий також присвятив не одну працю розгляду діяльності офшорних юрисдикцій. Опираючись на інші окремі міжнародні дослідження, вчений сформував класифікацію офшорних установ за профілем діяльності, серед яких виділив такі види компаній, як міжнародна ділова (IBC) (тобто класична, вже згадувана в класифікації Р. Палана),

звільнена компанія (Exempted Company), а також умовно-пільгова (Qualified Company) та нерезидентна компанії (Non Resident Company) [18].

Під час розгляду праці Г. Шамборовського «Офшорне підприємництво» знаходимо підтвердження тому, що існує методологічна класифікація офшорних компаній за організаційно-правовою формою. Зазвичай їх поділяють на такі: офшорні компанії закритого типу (ТОВ), офшорні компанії відкритого типу (акціонерні товариства), офшорні компанії з необмеженою відповідальністю. Відзначимо, що у працях згаданого вченого важливим фактором є те, чи компанії подають звітність. Якщо подають, то компанії поділяються на ті, що подають звітність або за британо-американською, або за континентальною моделлю. Компанії діють в юрисдикціях, які або укладали договори про уникнення подвійного оподаткування, або ні. Також існують види офшорних підприємств за ознакою назви чи за організаційним типом (рис. 1.3) [18].

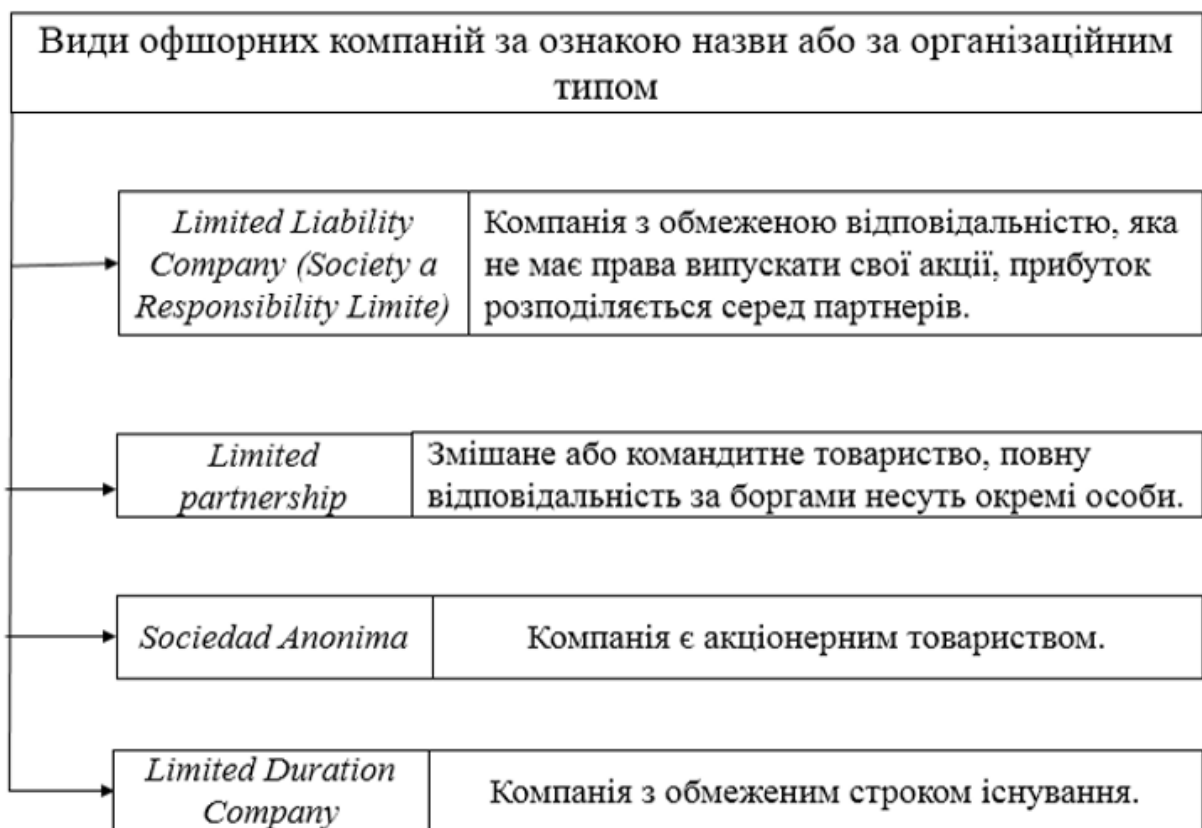

Рис. 1.3. Види офшорних установ за ознакою назви чи організаційним типом

Джерело: побудовано автором за даними [18].

Серед інших досліджень Г. Шамборовського можна також відзначити його авторську розробку, де він використовує розподіл офшорних компаній за сферою та метою використання. Вчений вважає, що й основних сфер використання офшорів, і мет їх використання всього по п'ять. До сфер належать торговельна, інвестиційна, банківська, страхова та судновласницька, а до мет – лізинг, підрядні послуги, факторинг, володіння інтелектуальною власністю і приховування інформації. Така структура є досить вичерпною, хоча, звісно, також не єдиною можливою [19].

Натомість вчені М. Карлін та О. Борисюк у своєму посібнику, опираючись на інші зарубіжні публікації, пропонують простішу класифікацію. На їхню думку, краще розділяти офшорні компанії за пільгами (рис. 1.4) [1, с. 21-24].

Рис. 1.4. Види офшорних підприємств за отриманими пільгами

Джерело: побудовано автором за даними [1, с. 21-24].

Також вони звертають увагу на те, що класичні офшорні компанії зареєстровані в Панамі, на Британських Віргінських Островах, на Багамських Островах, компанії в низькоподаткових юрисдикціях – на Мальті, на Кіпрі, в

Ірландії, в Гібралтарі, а оншорні компанії – у високорозвинених країнах світу, зокрема в Данії, у Швейцарії, Великій Британії, в Люксембурзі [1, с. 21-24].

Ще одним вагомим критерієм класифікації є модель права, що діє в певних офшорних зонах. Це може бути англосаксонська або континентальна модель; ці моделі мають різні підходи до офшорних компаній. Наприклад, товариства, котрі були утворені в державах загального (англосаксонського) права, не вважаються юридичними особами і не володіють самостійною правоздатністю, але у країнах з континентальною правовою системою вони все ж визнаються юридичними особами та підлягають реєстрації [18].

Звичайно, представлені класифікації є далеко не єдиними, адже світова наукова спільнота визнає право на існування й інших методологій, де офшорні компанії оцінюються за відмінними критеріями. Деякі науковці враховують або розміри податків для компаній у місці реєстрації, або функції, які виконують офшорні компанії, або різновиди діяльності офшорних компаній, дехто звертає увагу на форми організації компаній, на структуру, на обсяги доходу тощо [17].

Проте, на нашу думку, саме розглянуті вище праці повністю формують розуміння особливостей методології офшорних компаній як у світовій, так і у вітчизняній практиці, тому є основоположними для нашого дослідження проблеми поглиблення офшоризації світової економічної системи.

Висновки до розділу 1

Отже, в результаті теоретичного дослідження історії та сутності офшорних компаній з'ясовано, що процес офшоризації набув глобальних масштабів у другій половині XX століття, що стало наслідком посилення податкового тиску та прагнення суб'єктів господарювання до мінімізації податкових зобов'язань і захисту активів. Також визначено, що функціонування офшорних юрисдикцій базується на пропонуванні пільгових режимів оподаткування та високого рівня конфіденційності фінансових операцій. Встановлено, що для країн походження капіталу це має негативні наслідки, тож

в сучасних умовах вони намагаються мінімізувати переваги офшорних юрисдикцій для власників офшорів.

Під час аналізу інформації встановлено, що класифікація офшорних установ здійснюється за багатьма параметрами: за організаційно-правовою формою, за призначенням, за пільгами, за організаційним типом, за моделлю права тощо. Кожна з цих форм має свої особливості та потребує специфічних інструментів регулювання.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Створення офшорних компаній як невід’ємна складова глобалізаційних процесів

Розглядаючи недоліки для офшорних зон у розділі 1, ми відзначали, що початково, на етапі їх формування, вони були майже відсутні. Однак варто розуміти, що в процесі глобалізації ряд проблем для офшорних зон все ж виник. Звертаючись до найновіших вітчизняних наукових публікацій, не можемо не навести статтю спеціаліста з корпоративного права М. Демченка, присвячену детальному аналізу глобалізаційних недоліків для офшорів. Експерт вказує, що в сучасних умовах кожна офшорна зона намагається запропонувати клієнтам щось унікальне, вкладаючи кошти в інноваційну складову, зокрема у розвиток систем керування криптовалютами і цифровими активами. В той же час посилення співробітництва для викриття фінансових схем змушує офшори поступатися конфіденційністю для продовження існування, а для покращення відносин з іншими країнами їм необхідно обґрунтовувати застосування дуже низьких податкових ставок [20, с. 90-92].

Також автор описує три важливі тенденції. По-перше, офшорні компанії продовжують створюватися, що вказує на зростання обсягів офшорного капіталу. По-друге, у світі спостерігається зростання кількості й офшорних зон (тільки для прикладу у праці згадано понад 30 назв, але за рядом характеристик їх значно більше), що вказує на посилення конкуренції між ними. По-третє, транснаціональні корпорації незмінно враховують створення офшорних компаній для вдосконалення інвестиційних стратегій. Тож можна підсумувати, що боротьба з незаконними фінансовими схемами насправді є дуже складною, адже попит на послуги офшорів навіть попри контроль з боку міжнародних інституцій не знижується [20, с. 91-93].

Для підтвердження наведених тез нам необхідні актуальні дані про глобальну офшорну діяльність. Найновішу оцінку знаходимо у звітах компанії Boston Consulting Group (BCG), яка вважає накопичення офшорного капіталу закономірним процесом і використовує поняття «cross-border wealth» - кошти, що зберігаються в державі, де їхній власник не є резидентом. На рис. 2.1 відображено процес зростання обсягів офшорного капіталу у світі впродовж останніх п'яти років. Зазначимо, що в останньому звіті Boston Consulting Group ще не було даних за 2025 р., але вказувалося, що зростання обсягів активів в офшорах за попередні роки склало 6,3%. Використовуючи метод прогнозування і опираючись на думки авторів звіту, ми взяли за основу зростання на рівні 6% і обрахували, що за 2025 р. обсяги офшорних коштів становитимуть 15,2 трлн доларів США [21, с. 6].

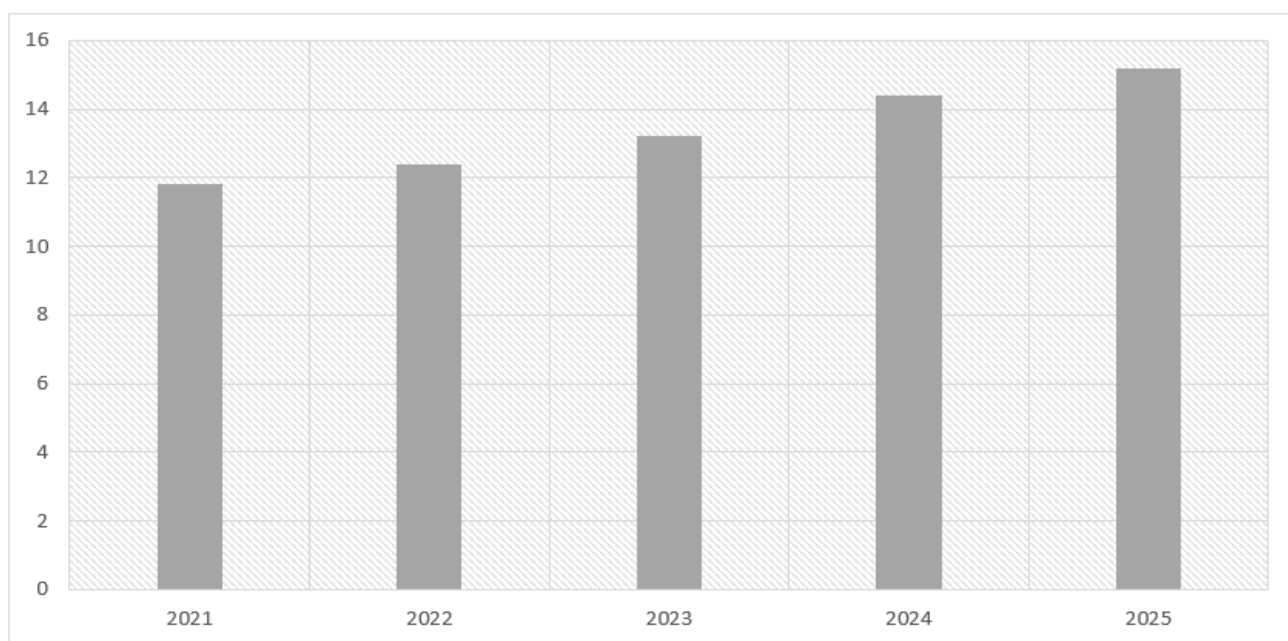

Рис. 2.1. Обсяги світових офшорних коштів у 2021-2025 рр., трлн дол. США

Джерело: узагально автором за даними [21, с. 6].

Важливо відзначити, що деякі міжнародні організації регулярно розраховують власні індекси для визначення офшорності тих чи інших держав. Одним з найважливіших, на нашу думку, є Індекс фінансової секретності (Financial Secrecy Index, FSI). Згідно з версією індексу за 2025 рік,

серед десяти країн з найвищими балами є не лише класичні офшори чи оншори, а й держави, які за більшістю критеріїв офшорними не вважаються, зокрема Німеччина, Південна Корея або Японія (рис. 2.2). Це пояснюється тим, що вказаний індекс базується не тільки на даних, скільки послуг держави надають нерезидентам, а й на особливостях їхнього податкового законодавства, тобто тут враховується і сама ймовірність того, що в межах країни можливе приховування коштів від верховенства права [22].

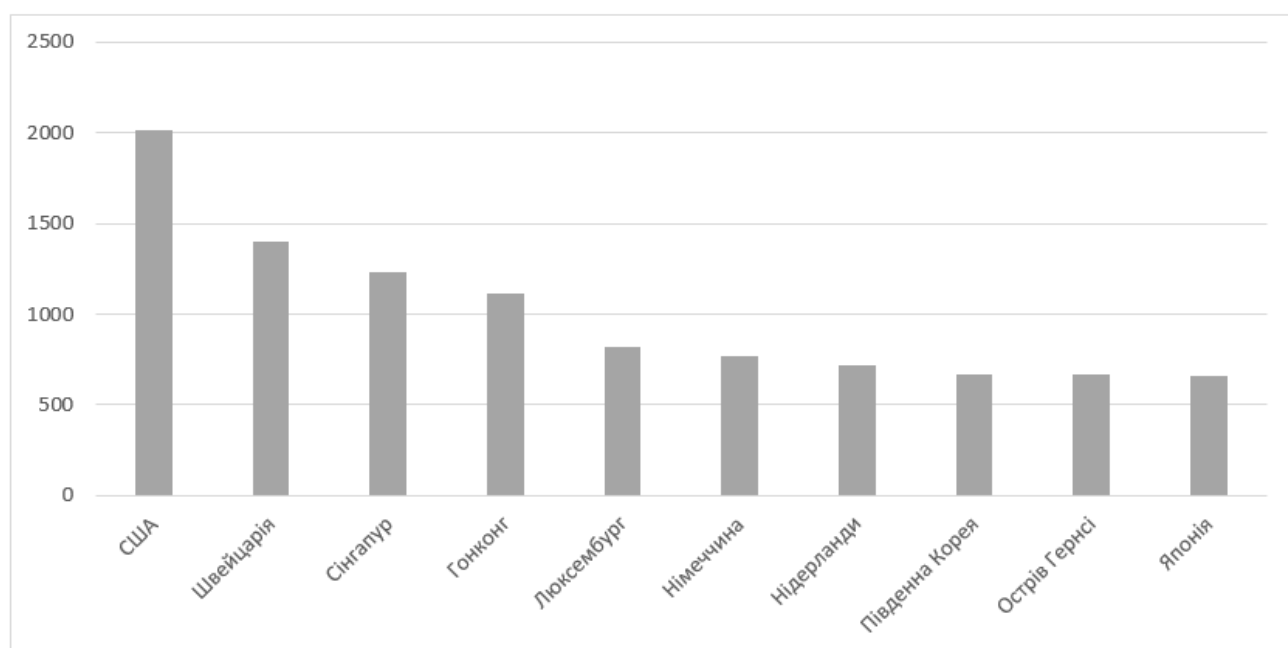

Рис. 2.2. Рейтинг офшорів за глобальним індексом FSI у 2025 р.

Джерело: побудовано автором за даними [22].

Не менш важливий доказ офшорності деяких з цих юрисдисцій – статистика стягнень, отриманих в результаті додаткових аудитів. Попри те, що для останньої статистики ОЕСР за 2023 рік лише 54 країни світу надали такі дані вчасно і серед них не було більшості офшорів, можемо зробити певні висновки. Як можна побачити з рис. 2.3, найбільше в результаті додаткових аудитів було стягнуто коштів з підприємств Бразилії, Індії та Перу, тоді як податкові перевірки в Гонконзі, Ірландії та Люксембурзі не виявили майже ніяких порушень. Це може бути вагомим підтвердженням того, що офшорні і оншорні зони завдяки високому рівню конфіденційності краще приховують

дані про діяльність офшорних компаній, що діють на їхніх територіях [23, с. 95].

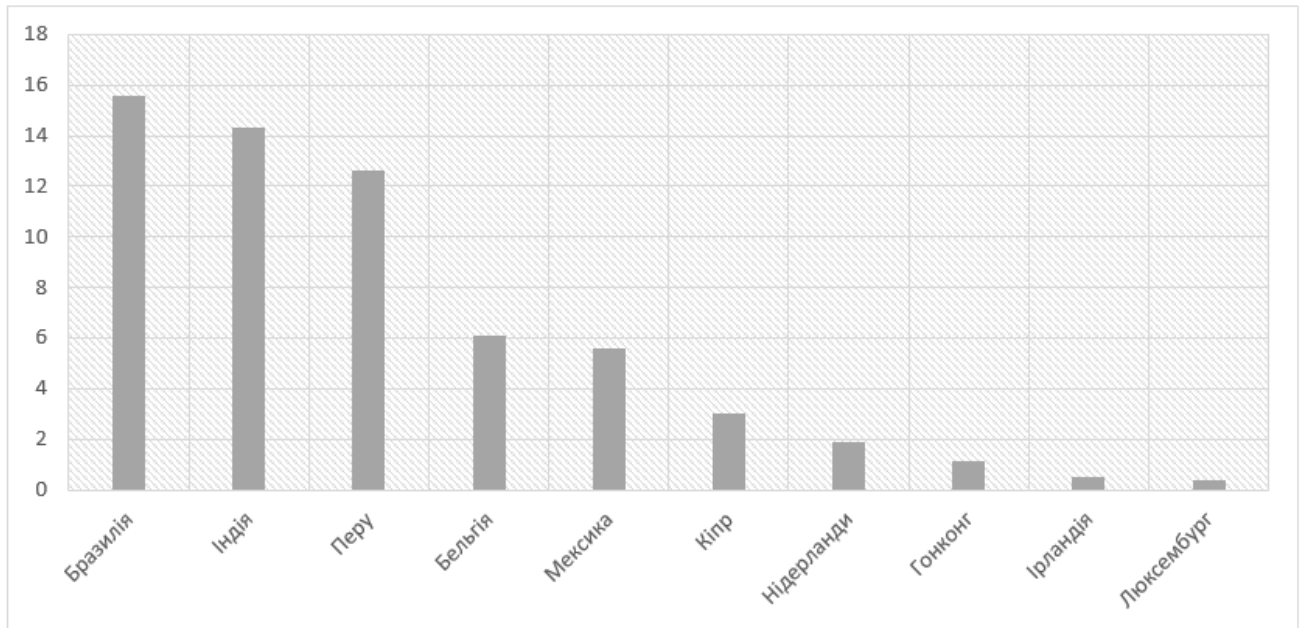

Рис. 2.3. Додаткові нарахування, стягнуті шляхом аудиту (у % від загальних податкових надходжень), 2023 р.

Джерело: побудовано автором за даними [23, с. 95].

Вказані дані підтверджують той факт, що кількість офшорних компаній у світі продовжує зростати, що дає підстави перейти до обґрунтування твердження про посилення конкуренції між офшорами. Згідно зі звітом EU Tax Observatory, за підсумками 2023 року найбільше офшорних коштів зберігалось у Швейцарії, але не можна не відзначити, що її частка протягом останніх двох десятиліть зменшувалася. У 2006 р. там зберігалася половина всіх офшорних коштів світу, однак у 2023 р. на Швейцарію припадало вже менше 25% офшорного капіталу. Натомість частка офшорних коштів у Гонконзі, Сінгапурі та Великій Британії за цей проміжок часу зросла понад удвічі, а в США – майже втричі (рис. 2.4). Загалом ці п'ять держав на кінець 2023 р. утримували понад 80% глобальних офшорних коштів, але їхні частки постійно перерозподіляються. Прогнозуючи особливості конкуренції між популярними офшорами в майбутньому, можемо стверджувати, що Гонконг має перспективи стати найбільшим офшорним центром світу, оскільки темпи зростання частки

офшорного капіталу за 2019-2023 рр. вказують на постійне збільшення рівня довіри підприємців до його податкової системи [24, с. 54].

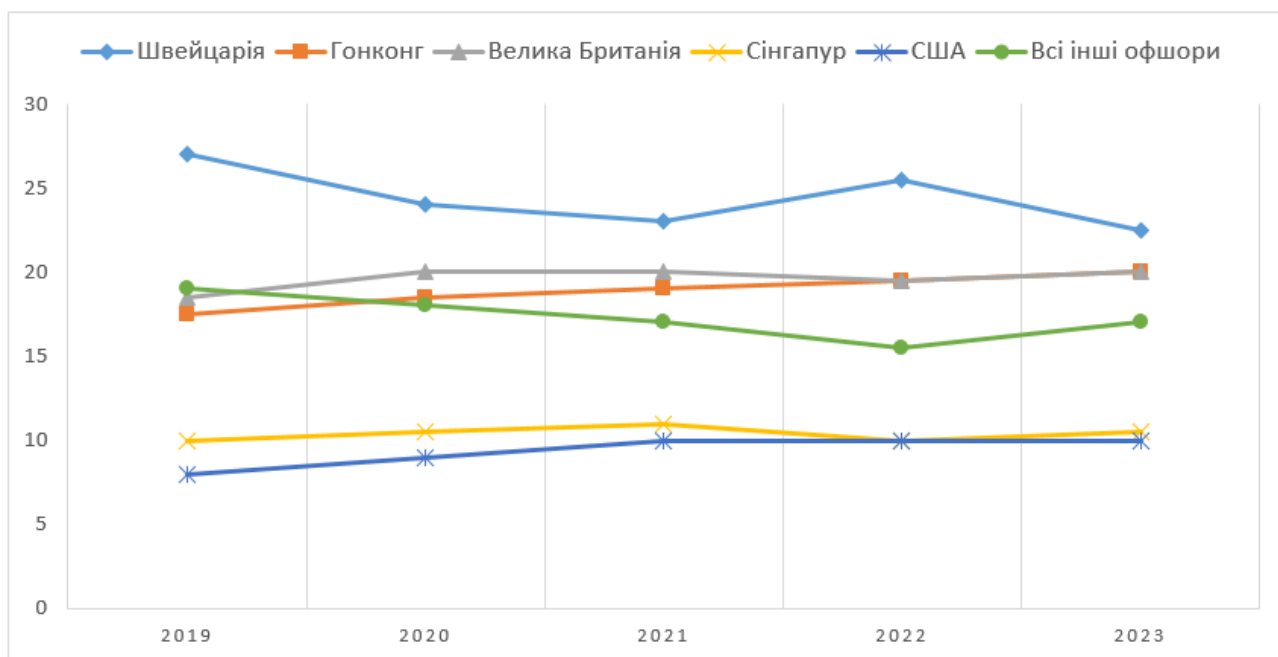

Рис. 2.4. Співвідношення світового офшорного багатства за країнами, %
Джерело: побудовано автором за даними [24, с. 54].

В іншому звіті EU Tax Observatory вказано, що корпорації США переміщують значно більшу частку своїх іноземних прибутків, ніж ТНК з інших держав. В середньому американські корпорації переміщують до податкових гаваней майже половину іноземних прибутків (тоді як для неамериканських корпорацій цей показник становить до 30%), адже працюють переважно в галузях, де переміщення прибутку дуже швидке і легке (цифрові технології, патенти тощо), а уряд США ставиться до переміщення прибутків в офшори недостатньо серйозно [25, с. 41-42].

Автори звіту відзначають, що законодавчі ініціативи в США мають значний вплив на глобальну офшорну систему. Після прийняття Закону про скорочення податків і робочі місця (Tax Cuts and Jobs Act) у 2017 р. ТНК США підпадають під дію лише мінімального податку, причому цей податок є меншим за глобальний мінімальний податок. За 2017-2022 рр. держави недоотримали в середньому 9-10% з загальних сум корпоративних податків, які ТНК мали сплатити (рис. 2.5), в цьому контексті Закон про скорочення податків

і робочі місця виглядає таким, що допомагає корпораціям-гігантам США виводити кошти за кордон [25, с. 22].

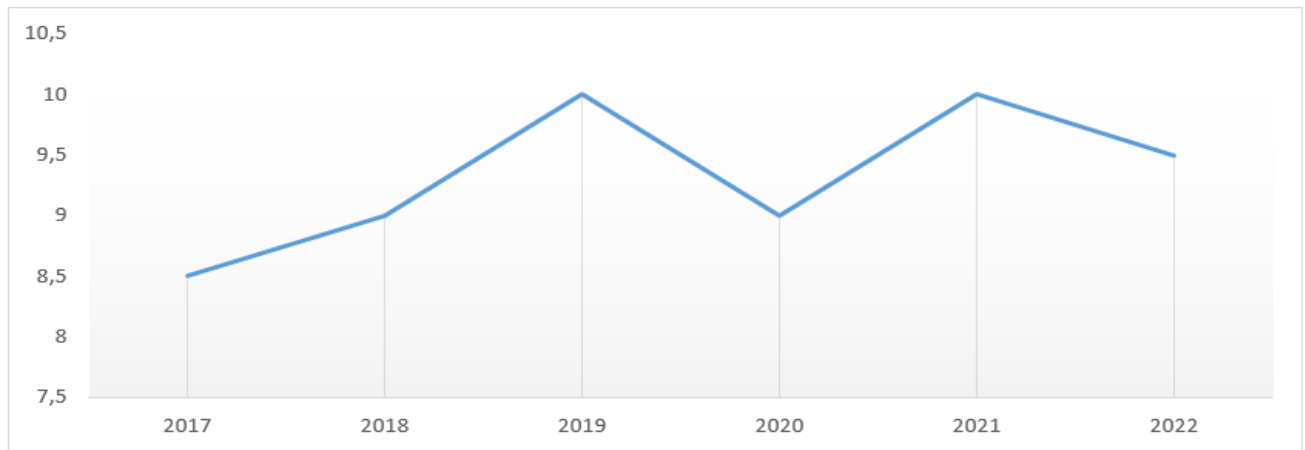

Рис. 2.5. Глобальні втрати доходів від корпоративного податку ТНК за 2017-2022 рр. (% від світових корпоративних податкових надходжень ТНК).

Джерело: узагальнено автором за даними [25, с. 22].

У світі існують індекси і для визначення країн, які сприяють недоплаті виключно ТНК податку на прибуток. Важливим є Індекс корпоративних податкових гаваней (Corporate Tax Haven Index), що оцінює масштаби фінансової діяльності ТНК в окремих державах і те, чи місцеві закони сприяють ухиленню від сплати корпоративних податків (рис. 2.6) [26, с. 18].

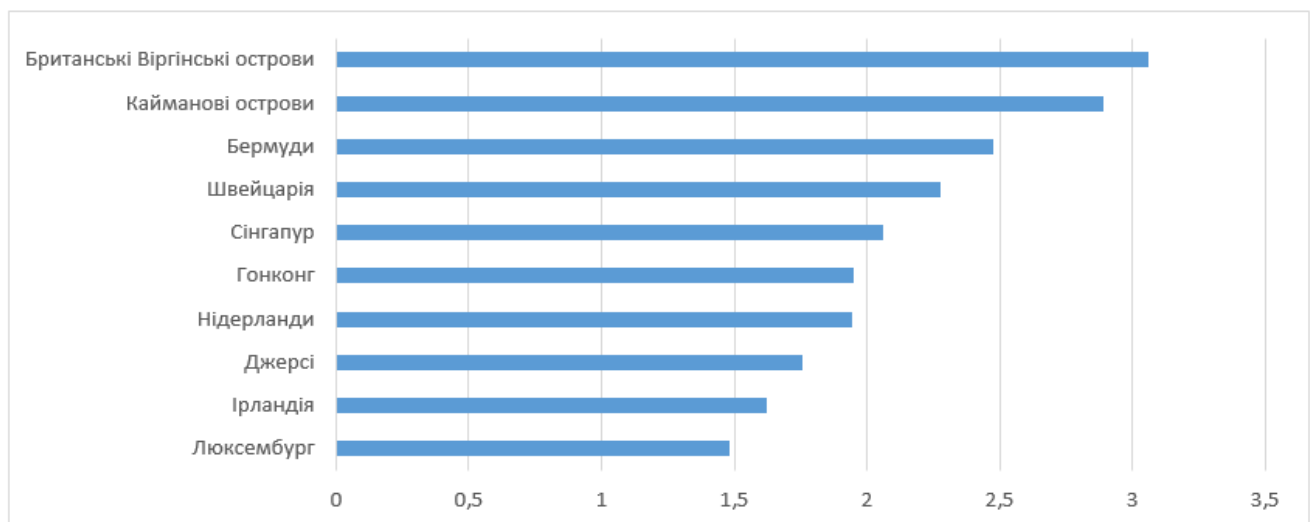

Рис. 2.6. Рейтинг юрисдикцій за Індексом корпоративних податкових гаваней

Джерело: побудовано автором за даними [26, с. 18].

На жовтень 2024 року з першої двадцятки країн за цим рейтингом третина були тісно пов'язані з Великою Британією, а ще третина – члени ЄС [26, с. 18].

І ключовою особливістю створення офшорної установи для будь-якого підприємця є ціна її реєстрації та обслуговування. Зазначимо, що вартість цього процесу навіть в межах однієї офшорної зони має значні відмінності, тож для порівняння ми обрали мінімальну ціну створення компанії в ряді популярних податкових гаваней (рис. 2.7) [27, с. 1].

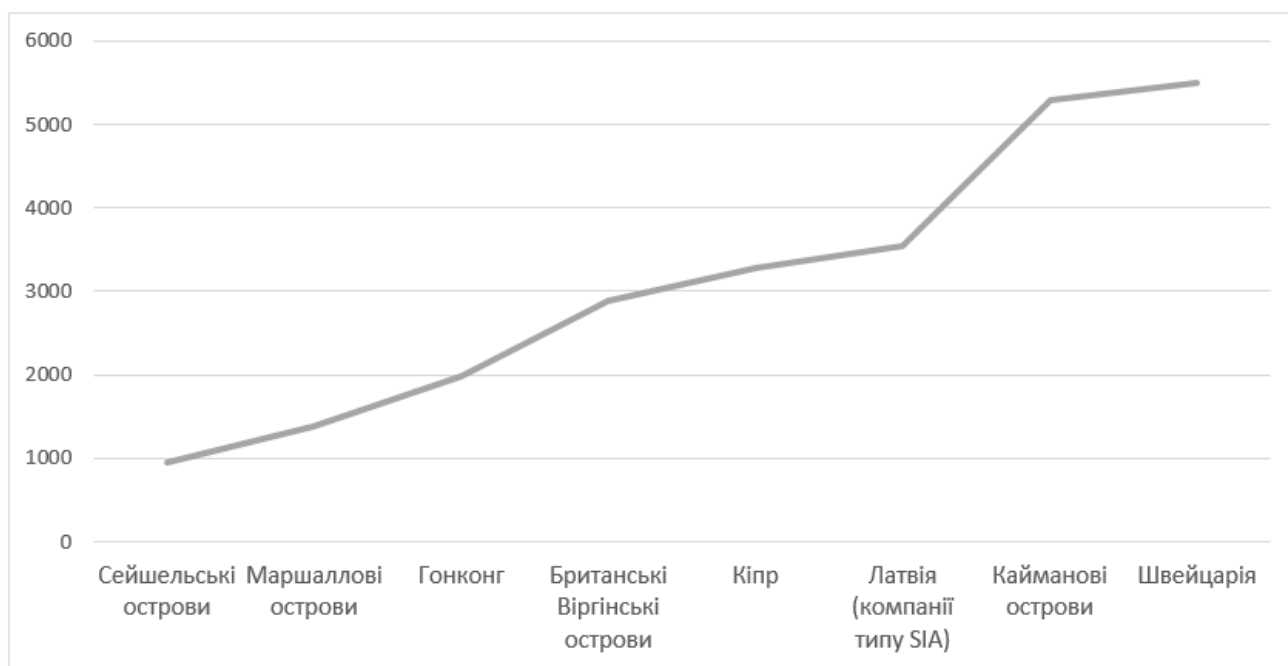

Рис. 2.7. Мінімальна вартість обслуговування офшорної компанії в популярних юрисдикціях за перший рік, тис. дол. США (2025 р.)

Джерело: узагальнено автором за даними [27, с. 1].

На основі представлених даних можемо зробити висновок, що вартість реєстрації підприємства повністю залежить від престижності певної юрисдикції. Наприклад, найдорожче було в минулому році відкрити подібну компанію у Швейцарії, а також у Ліхтенштейні (компанії типу Anstalt). Неоднозначним є те, що у списку держав, де можна відкрити офшорну компанію, є і Латвія, яка, з одного боку, не має репутації прихованого офшору всередині ЄС, а з іншого – дозволяє існування установ типу SIA зі значними

пільгами. Але загалом ціни створення офшорної установи в кожній з цих країн є обґрунтованими, якщо брати до уваги високий рівень секретності, доступ до важливих фінансових потоків та інші можливості [27, с. 1].

2.2. Характеристика офшорних фінансових потоків у світовій економіці

Впродовж останнього десятиріччя у галузі дослідження руху офшорних коштів відбулося чимало змін. Однією з найважливіших, як зазначає EU Tax Observatory, стало створення постійної звітності за країнами (country-by-country reporting). Це допомогло краще оцінити, звідки і куди спрямовані основні потоки офшорних коштів [25, с. 43].

Тому важливо дослідити динаміку і напрямки руху офшорного капіталу за вказаний вище період. Детальний аналіз історичних особливостей відтоку капіталу через створення офшорних установ підприємцями з окремих регіонів світу, що намагаються втекти від несприятливого податкового законодавства, знаходимо у статті вітчизняних науковців М. Варламової та А. Кравченко. Згідно з дослідженнями, у 2017-2018 рр з Латинської Америки було виведено 2,1-2,3 трлн дол. США, пізніше ця сума значно зросла. У 2019 р. Східна Азія втратила активи на суму понад 3,1 трлн дол., а у 2020-2021 рр. цей показник складав вже 4,3-4,6 трлн дол. Також у 2021 році було виведено понад 3 трлн дол. з Близького Сходу. Але за зростанням відтоку капіталу впродовж 2017-2021 рр. лідером була Африка, демонструючи темпи приросту у 439,52% – від 167 до 901 млрд дол. Цінність цього джерела, на нашу думку, в тому, що автори зосереджуються не тільки на обсягах відтоку коштів з Європи або США, а й на розрахунках щодо порівняно небагатих регіонів світу, адже для всебічного дослідження офшоризації економіки важливо розглянути проблеми відтоку коштів у розрізі усіх регіонів світу, а не тільки тих, де ця проблема найбільш очевидна [28, с. 170].

Однак, звичайно, інші регіони світу також втрачають чималу частину податкових надходжень, причому в більшості випадків через діяльність ТНК. За даними сайту Atlas of the Offshore World, де публікується статистика переважно на основі звітів EU Tax Observatory, у 2021 році (останні доступні дані) саме європейські держави втрачали найбільше через перекази корпораціями грошей в офшори. На рис. 2.8 показано, що Угорщина втратила майже три чверті корпоративного податкового доходу від зібраного, а Латвія – понад третину, що може бути наслідком, як вже було згадано у попередньому розділі, відносно лояльного до нерезидентів законодавства [29].

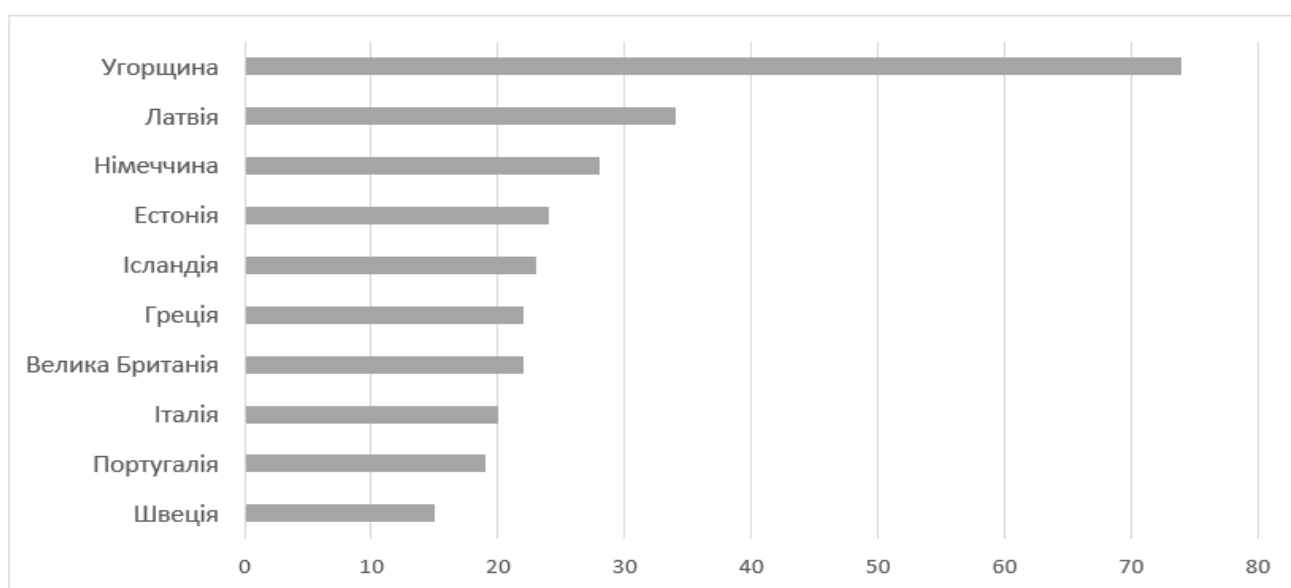

Рис. 2.8. Втрати доходів від податку на прибуток підприємств як частка зібраних доходів від податку на прибуток у країнах Європи у 2021 р., у %

Джерело: побудовано автором за даними [29].

Також для визначення держав, звідки зараз активно виводиться офшорний капітал, варто скористатися статистикою Світового банку, котрий обраховує такі важливі показники, як чистий приплив і чистий відтік прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Адже якщо певну країну покидає набагато більше коштів, ніж надходить, це дає підстави вважати, що принаймні частина цих активів потрапляє в юрисдикції з пільговими режимами. У 2024 р. були значні диспропорції між обсягами припливу ПІІ інвестицій в деякі країни, зокрема в Гонконг, що є частиною Китаю, інвестували в шість разів більше, ніж у сам

Китай, а Люксембург отримав більше інвестицій, ніж Канада й Німеччина разом. Також найрозвиненіші країни світу втрачали більше інвестицій, ніж отримували, а це може вказувати, що велика частка коштів була спрямована в офшори саме звідти. Посилилася конкуренція між європейськими та азійськими офшорними центрами, адже класичний офшор Люксембург хоча й пропустив через свої підприємства понад 200 млрд доларів, але більшість грошей там не затрималися, натомість інвестиції в Гонконг мають тенденції до накопичення. На рис. 2.9 можна простежити цю динаміку на основі даних про 7 держав світу, які за підсумками 2024 р. зіткнулися з найбільшим відтоком іноземних інвестицій за кордон, а також даних про отримані ними інвестиції [30, 31].

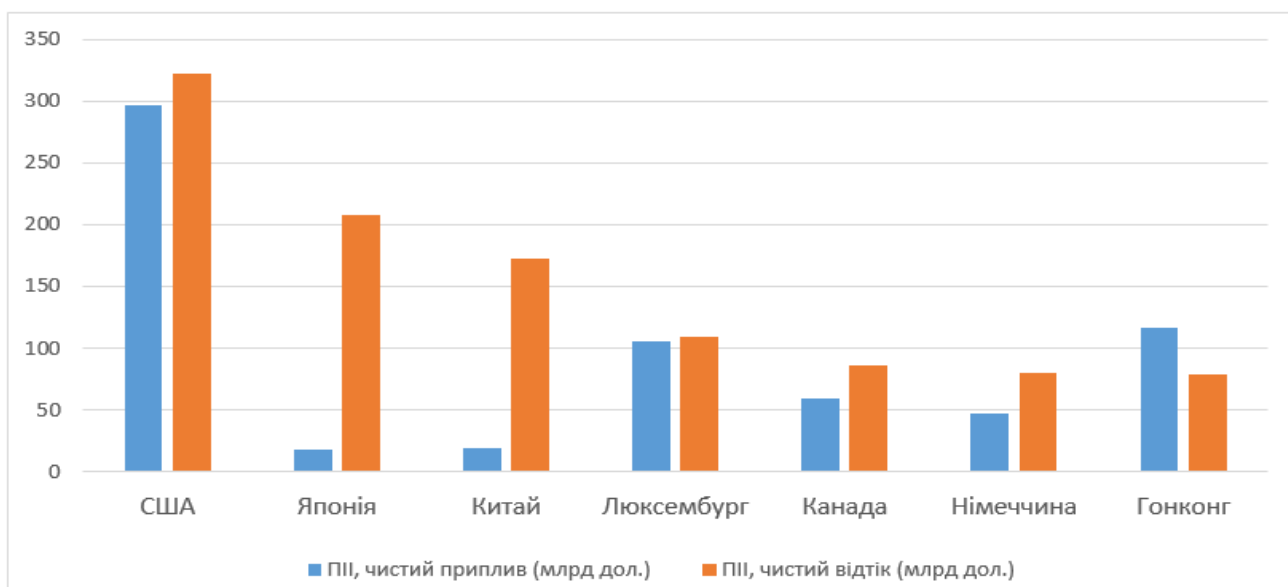

Рис. 2.9. Обсяги припливу й відтоку прямих іноземних інвестицій, 2024 р.
Джерело: узагальнено автором за даними [30, 31].

Важливим для країн Європи стало рішення ОЕСР від 5 січня 2026 р., за яким США звільнялися від впровадження світової податкової реформи, розробленої ОЕСР. Головний виконавчий директор організації Tax Justice Network Алекс Кобхем (Alex Cobham) зауважив, що держави ОЕСР «відмовилися від свого суверенного права оподатковувати підприємства, що працюють у межах їхніх кордонів, на користь Дональда Трампа». На думку науковця, ці дії демонструють нездатність ОЕСР створити ефективну податкову систему, адже до 2025 р. через виведення американськими ТНК коштів в

офшори з Європи Німеччина щороку втрачала 16 млрд дол., Франція – 14 млрд дол., а Велика Британія – 9 млрд дол. США. В сучасних умовах ОЕСР, яка має впливати на світову економіку, погоджується з рішеннями США, натомість ООН, яка не є організацією суто економічною, у 2025 р. проводила переговори щодо втілення непопулярних для Штатів податкових рішень. Тож очевидно, що через такі рішення відтік коштів в офшори з Європи матиме тенденцію до зростання [32].

Тепер, охарактеризувавши регіони світу та окремі держави, звідки були спрямовані масштабні потоки коштів в офшори, маємо зосередитися на тому, куди саме потрапляють ці активи. Одним з показників, який дає уявлення про рух такого капіталу, є коефіцієнт доходу до оподаткування на одного працівника. Проте особливістю його обрахування є те, що навіть у найновіших публікаціях він не є актуальним. Наприклад, дані ОЕСР, надруковані у 2023 р. і відображені на рис. 2.10, стосувалися аж 2018 року, а подальші розрахунки показника організація у такому ж вигляді не проводила [25, с. 43-44].

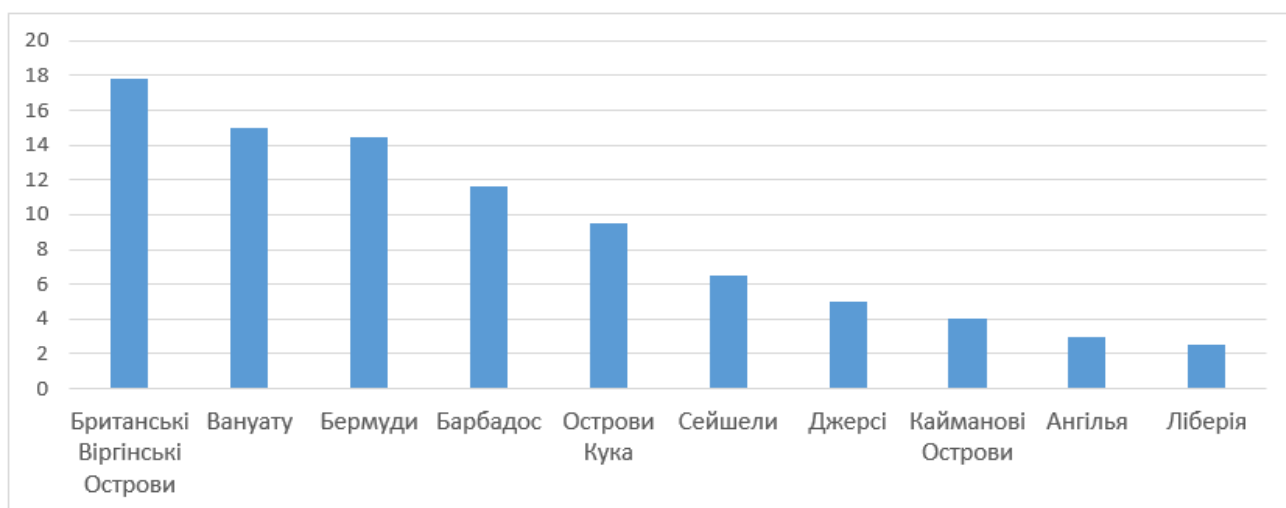

Рис. 2.10. Рейтинг країн за прибутком на працівника у 2018 р. (у млн дол.)

Джерело: побудовано автором за даними [25, с. 44].

Але навіть попри те, що ці дані мають винятково історичну цінність, ми не можемо пропустити цей показник, бо на момент розрахунку він прямо вказував на те, де саме базувалося найбільше офшорних компаній. За допомогою наявної інформації можна побачити аномальні показники прибутку

на працівника в державах, з яких майже всі – острівні утворення з дуже низькими ефективними податковими ставками. У тому ж 2018 р. на Островах Кука, на Сейшелах, на Ангільї корпорації фактично сплачували 0% податків від свого прибутку, на Британських Віргінських Островах – 0,4%, а на Джерсі і на Барбадосі – трохи більше 0,7%, що також вказує на рух офшорних коштів [25, с. 43-44].

Іншим критерієм визначення офшорності країни є співвідношення експорту товарів та послуг до ВВП. На нашу думку, незвичайно високе співвідношення дає підстави висунути гіпотезу про те, що економіка таких країн переважно спрямована на обслуговування нерезидентів. Справді ефективна економіка створює додану вартість всередині країни, а якщо експорт перевищує ВВП, це може вказувати, що тут присутнє лише інтенсивне переміщення іноземного капіталу. Як можна зрозуміти з рис. 2.11, серед першої десятки країн за цим показником тільки Джибуті та В'єтнам не вважаються офшорними, що підтверджує правильність обраного показника для характеристики напрямків міжнародних потоків офшорних грошей [33].

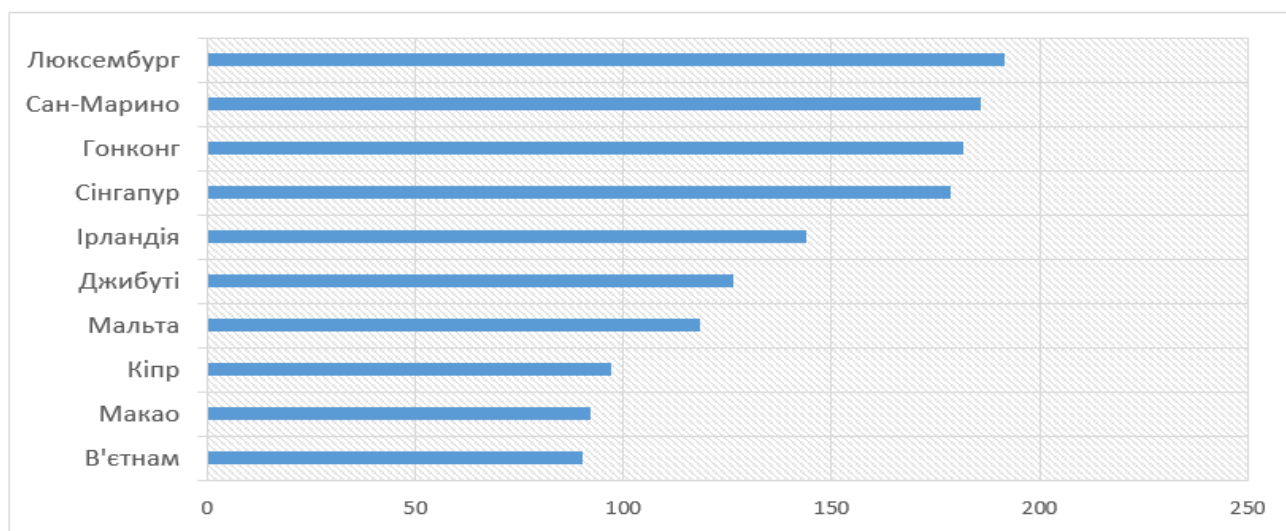

Рис. 2.11. Рейтинг країн за співвідношенням експорту товарів та послуг до ВВП у 2024 році, %

Джерело: узагальнено автором за даними [33].

Також важливим показником є рівень прозорості податкових систем країн, що показує ефективність переходу до законодавчого запровадження

публічної звітності для ТНК. У звіті State of Tax Justice 2025 за шкалою від А+ до F серед понад 60 держав світу єдиною країною, яка отримала оцінку А, стала Австралія. Жодна країна не отримала оцінку В за рівнем прозорості, Ірландія, Люксембург і Кіпр мали оцінки С, США, Канада, Велика Британія і Гонконг – оцінки D. Панама, Британські Віргінські Острови, Багамські Острови, Кайманові Острови, які традиційно є офшорними, розвинені держави (Китай, Японія, Південна Корея) та Україна з оцінками в діапазоні Е відзначені як такі, що не докладають зусиль до підвищення прозорості звітності корпорацій, а на Філіппінах та на Пуерто-Рико (рівень F) режим міждержавної звітності у цій сфері взагалі відсутній. Відповідно, цей показник вказує, куди саме можуть виводитися кошти, і дає розуміння того, що жодна країна світу не захищена від податкових шахрайств ТНК [34, с. 34].

Однак, розглянувши минулі і сучасні особливості напрямків потоків коштів в офшори, ми повинні звернути увагу і на прогностичні тенденції. Відповідно до розрахунків Boston Consulting Group, до 2029 року основними фінансовими (і одночасно офшорними) центрами будуть США, Швейцарія, Гонконг, Сінгапур та ОАЕ. На рис. 2.12 показано напрямки виведення коштів з регіонів світу в офшори, приблизні суми, а також прогнозовані темпи щорічного відсоткового приросту коштів в офшорах. За обсягами коштів найпотужнішою податковою гаванню світу стане Гонконг, а друге місце може зайняти Сінгапур, потіснивши Швейцарію, причому за рахунок виведення грошей лише з Азії [21, с. 7].

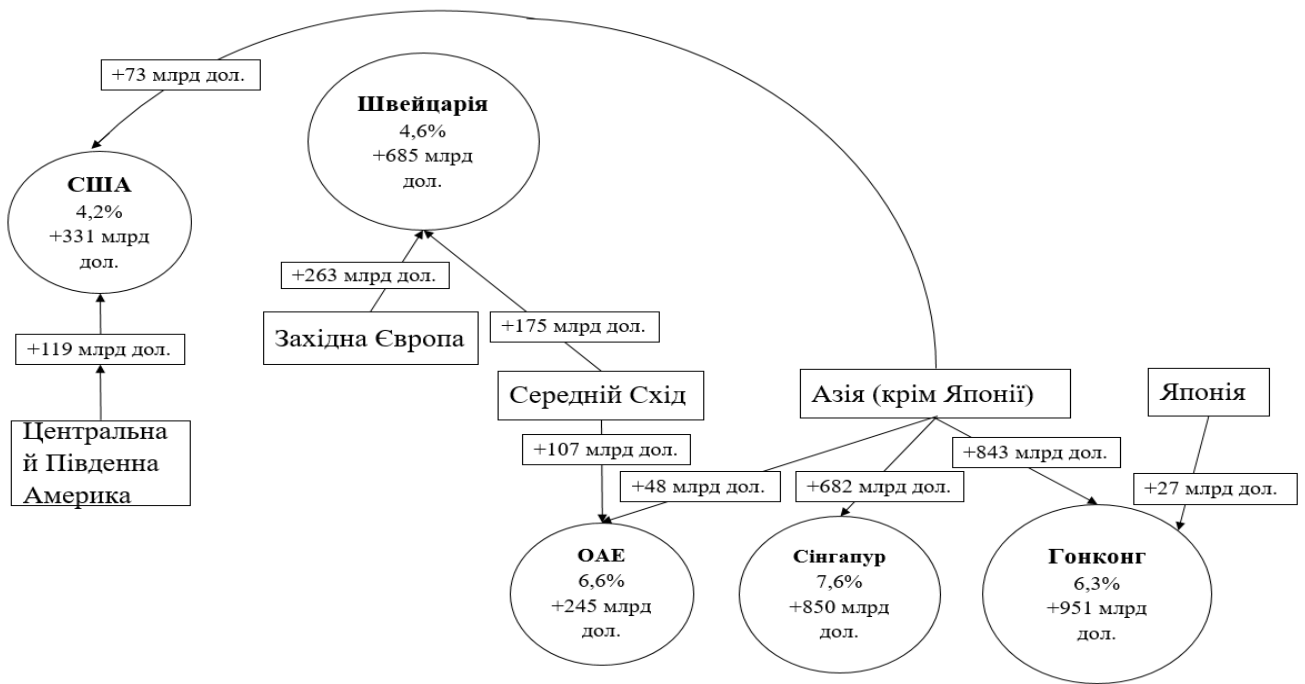

Рис. 2.12. Прогнозовані напрямки руху коштів у відомі офшорні юрисдикції протягом 2024-2029 рр.

Джерело: створено автором за даними [21, с. 7].

Вказаний прогноз, на нашу думку, є досить точним і дає розуміння того, звідки і куди у глобальному масштабі вже через кілька років здійснюватиметься значний відтік, а для офшорних юрисдикцій – приплив грошових активів.

2.3. Особливості офшоризації економіки України

Аналізуючи роль України у світовій офшорній системі, маємо звернути увагу на те, що представники вітчизняного бізнесу отримали пропозицію реєструвати такі компанії за кордоном вперше у квітні 1991 року, коли на українському ринку з'явилася швейцарська компанія Riggs Walmet Group. Основною її послугою було створення компаній в країнах, де вони могли не платити податки, а також забезпечення їхнього функціонування [35].

Але існує й відмінна хронологія. Після розкриття документів Offshore Leaks та Panama Papers у 2013 та 2016 рр. стало відомо, що перша офшорна установа, пов'язана з Україною, мала назву Rado Ltd., була заснована ще 1 січня 1980 р. і до 1994 р. залишалася єдиною з українським корінням. У 1994-2000 рр. чимало українських офшорних підприємств обирали місцем реєстрації Багамські Острови, та після 2007 р. пріоритет змінився на користь Британських Віргінських Островів. На рис. 2.13 показано, що саме в цих двох юрисдикціях до 2016 р. український бізнес заснував половину всіх офшорних компаній [36].

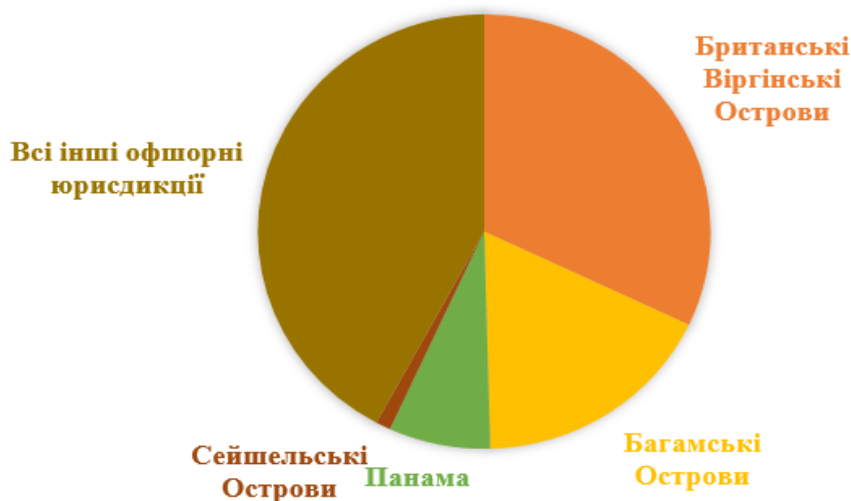

Рис. 2.13. Юрисдикції за кількістю українських офшорних компаній

Джерело: узагальнено автором за даними [36].

Рекордну для України кількість офшорних компаній було створено у 2007 році – 75 установ, а всього з 1994 по 2016 рр. українські підприємці заснували 468 таких компаній. Їх можна відстежити за адресами, вказаними в документах

для створення офшору, за кількістю адрес серед лідерів були такі міста, як Київ (199 адрес), Одеса (71 адреса), Донецьк (42 адреси) та Дніпро (31 адреса) [36].

При цьому початок масового відкриття установ за кордоном відбувся після прийняття Закону України «Про оподаткування прибутку підприємства» (1994 р.), за яким компанії могли не платити податки, якщо: їх створювали нерезиденти; розрахунки здійснювалися через місцеві банки; виконавчі органи та адміністративний штат компанії склалися з громадян України; для засновників установа на території України не виконувала представницьких функцій (хоча аудит передбачався). Закон було скасовано у 1997 р. [37, с. 45].

На нашу думку, це законодавче рішення мало значний вплив на офшорну діяльність. Звичайно, це сприяло зростанню інвестицій в економіку України; у 1994 році приплив ПІІ становив 483,5 млн дол., а в 1997 р. – понад 2 млрд дол., тобто було зростання у понад чотири рази. Та обсяги відтоку коштів за цей час зросли у понад шість разів, з 20,3 млн дол. у 1994 році до 127,5 млн дол. у 1997 р., що може вказувати на виведення коштів з українських компаній з такими пільгами (що нагадували офшорні) до закордонних установ [38].

Якщо розглядати пізніші оцінки обсягів капіталу, незаконно виведеного з України, отримуємо досить відмінні цифри. Деякі дані наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Оцінки загального обсягу капіталу, виведеного з України в офшорні зони

Період часу	Загальна сума виведених коштів в офшори	Автори розрахунку
1990-2010 рр.	166,8 млрд дол.	Tax Justice Network
2004-2013 рр.	116,762 млрд дол.	Global Financial Integrity
1991-2017 рр.	148 млрд. дол.	Інна Шовкун
2018-2020 рр.	22,4 млрд дол.	Державна податкова служба України
1991-2023 рр.	100 млрд дол.	Національне агентство з розшуку та управління активами (АРМА)

Джерело: узагальнено автором за даними [39-43].

Організація Tax Justice Network вказувала, що за двадцять років Україна втратила через офшори суму, яка у випадку повернення могла б повністю погасити тогочасний державний борг і надати додаткові резерви [39, с. 35]. За обрахунками організації Global Financial Integrity, щорічна сума відтоку коштів з України впродовж 2004-2013 рр. становила 11,676 млрд дол., а найбільше виведення капіталу відбулося у 2012 р. і перевищило 21 млрд дол. [40]. За дослідженнями І. Шовкун, у порівнянні з загальними сумами виведених коштів надто незначним виглядає повернення частини цих активів у формі вже прямих іноземних інвестицій з Кіпру чи Нідерландів [41].

Натомість офіційні оцінки були більш стриманими. Державна податкова служба у 2018-2020 р. зафіксувала переведення капіталу в офшори на суму 22,4 млрд дол. (до 7,5 млрд дол. на рік), з них понад половина була спрямована на Кіпр, у Нідерланди та до Великої Британії – у найпопулярніші серед українців юрисдикції, при цьому з виведених коштів було сплачено \$0,63 млрд податку за ставкою лише 2,8% [42]. А Національне агентство з розшуку та управління активами у 2024 р. оцінило, що за 32 роки з України вивели до 100 млрд дол. США, в діапазоні близько 3 млрд дол. щороку [43]. Тож абсолютно точні цифри через відсутність всієї інформації про офшорні схеми назвати неможливо.

Не менш важливими є оцінки обсягів відтоку капіталу в офшори зі звітів організації CASE Україна, адже, на відміну від попередніх цифр, ці розрахунки періодичні. Зазначимо, що через початок повномасштабної війни звіт з даними за 2021 р. не був оприлюднений, однак автори вказували на те, що показники за 2020-2021 рр. будуть приблизно однакові [44, с.5]. У табл. 2.2 зібрано діапазони обсягів виведених коштів за певний рік, відповідні втрати бюджету та місце офшорних схем серед способів уникнення оподаткування в Україні (все ж найбільше коштів бюджет недоотримував через неоформлених працівників та контрабанду). Зменшення обсягів виведення коштів науковці пояснюють тим, що Україна приєдналася до ряду антиофшорних ініціатив, а з 2022 р. вступила в дію заборона на виведення валюти у значних обсягах за кордон. Тож попередні прогнози на 2022-2023 рр., за якими обсяги вивезення капіталу могли становити

110-170 млрд дол., виявилися завищеними. Але якщо в майбутньому вимоги валютного контролю послабляться, ситуація може змінитися не на краще [46].

Таблиця 2.2

Оцінка щорічних обсягів українського офшорного капіталу у 2019-2024 рр.

Рік	Загальні обсяги виведених коштів в офшори за рік	Втрати бюджету за рік через офшори	Місце серед тіньових схем за обсягом втрат бюджету
2019	120–200 млрд грн	22–36 млрд грн	3
2020	120–200 млрд грн	15–35 млрд грн	4
2021	120–200 млрд грн	15–35 млрд грн	4
2022	50–60 млрд грн	9–11 млрд грн	5
2023	50–60 млрд грн	9–11 млрд грн	5
2024	55–65 млрд грн	12–14 млрд грн	8

Джерело: побудовано автором за даними [44-47].

Як підкреслюють у своїй праці М. Панфілов, О. Артюх та Т. Муренко, передумови до нового зростання існують, адже статистика обсягів відтоку коштів має зв'язок з податковим тягарем в Україні. На рис. 2.14 показано, що податковий тиск на бізнес у 2018-2022 рр. в Україні постійно зростає [48].

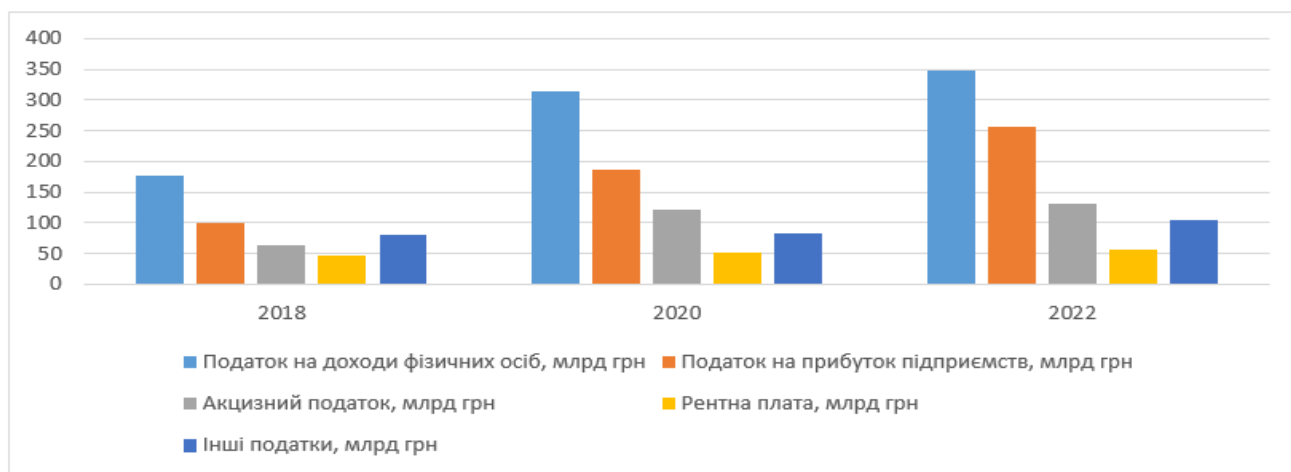

Рис. 2.14. Податкове навантаження на український бізнес у 2018-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [48].

На противагу Японії або США, де податки вищі, реальне навантаження в Україні на платників податків більше, адже на практиці держава надає менше послуг в обмін на отримані податкові надходження, ніж вказані країни [48].

Тому абсолютна ліквідація подібних схем ухилення від сплати податків є неможливою, адже якщо одні підприємці сплачують податки повністю, а дехто має пільги, платити повну суму податків – це знизити конкурентоспроможність. Проте з початком повномасштабної війни думки про шкоду тіньової економіки для України розділилися. Наприклад, експерт О. Куш вказував, що тіньовий сектор продовжує наносити шкоду економіці, тож важливо позбутися головних причин таких тенденцій. Натомість, за словами аналітика Д. Моніна, тіньова економіка під час кризи має функцію подушки безпеки і допомагає населенню виживати у непрості часи. Наприклад, вона створює частину робочих місць, тоді як для основної економіки під час війни характерне їх скорочення [49].

За підсумками 2024 р., українці продовжують створювати офшорні компанії через мінімальний рівень оподаткування та конфіденційність, але вже не стільки для отримання прибутків, як для оптимізації податкових зобов'язань, захисту активів від кредиторів, судових позовів, наслідків війни тощо [50].

Висновки до розділу 2

Отже, за результатами аналізу практичних аспектів та статистичних показників функціонування офшорного бізнесу в глобальному та національному вимірах було охарактеризовано специфіку використання офшорних інструментів як малим бізнесом, так і ТНК. Встановлено, що вибір юрисдикції для реєстрації визначається не лише вартістю супроводу, а й рівнем податкових преференцій, ступенем захисту прав власності тощо. На основі аналізу світових фінансових потоків виявлено аномалії, що свідчать про штучне переміщення прибутку.

Досліджено роль України в процесах офшоризації капіталу. Доведено, що системний відтік коштів у низькоподаткові юрисдикції зумовлений значними недоліками інституційного середовища. Визначено, що сучасна модель офшоризації в Україні має виснажливий характер, оскільки вона не забезпечує

притоку реальних інвестицій, натомість веде до розмивання бази оподаткування та послаблення фінансової безпеки держави.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ОФШОРИЗАЦІЇ БІЗНЕСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

3.1. Особливості проведення світової антиофшорної політики

Боротьба з виведенням коштів в офшори спочатку проводилася лише в межах національних законодавств, однак зростання масштабів цього процесу почало обговорюватися і на наддержавному рівні. Проаналізувавши історію контролю діяльності офшорних компаній, ми можемо стверджувати, що першою міжнародною організацією, яка вказала на важливість боротьби з виведенням та легалізацією незаконних доходів, була ООН. Саме Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року (також відома як Віденська конвенція) заклала основи протидії цим процесам. Хоча акт був спрямований проти поширення наркотичних речовин, але це була перша рекомендація щодо криміналізації механізмів легалізації незаконних доходів на міжнародному рівні, а держави, що володіли даними про такі схеми, мали сприяти розслідуванню, розкриваючи конфіденційну інформацію. Обмеження використання банківської таємниці стало ключовим кроком і для протидії офшорним зонам [51, с. 16].

З нашої точки зору, саме цей документ сприяв створенню країнами G7 у 1989 році Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), до сфери діяльності якої входило створення рекомендацій і ведення списків країн, які не відповідають її умовам прозорості. Ключові рекомендації було оприлюднено у 1990 р. (40 рекомендацій для забезпечення плану дій щодо протидії відмиванню грошей), у 2001 р. (8 рекомендацій щодо фінансування тероризму) та у 2004 р. (Дев'ята спеціальна рекомендація щодо фінансування тероризму), всі вони періодично оновлюються. Передбачалося, що організація

матиме обмежений строк існування, але у 2019 р. їй було надано безстроковий мандат [52].

Та все ж найбільш впливовою організацією, яка протидіє офшорним зонам, є Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Вона була створена країнами «Великої двадцятки» і отримала досить широкі повноваження для боротьби з ухилянням від оподаткування (табл. 3.1) [53].

Таблиця 3.1

Хронологія антиофшорної діяльності ОЕСР

Рік	Ініціативи ОЕСР щодо протидії офшорним зонам
2000	Сформовано першу версію чорного списку офшорних територій.
2009	Проголошено завершення епохи банківської таємниці і анонсовано введення санкцій проти юрисдикцій, які не погоджувалися надавати конфіденційну інформацію про компанії на запит інших країн.
2015	Запуск Common Reporting Standard (CRS), за яким країни почали масово обмінюватися інформацією.
2016	Почато масове впровадження Плану BEPS (Розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування) з метою допомоги країнам у боротьбі з ухиленням від сплати податків ТНК.
2021	Понад 135 країн досягли домовленості щодо впровадження двокомпонентного рішення (Pillar One та Pillar Two), за яким ТНК з річним доходом понад 750 млн євро мають сплачувати податок на прибуток всюди не менше 15%, що позбавляє сенсу переміщувати кошти в офшори.
2022	Завершено розробку принципів Crypto-Asset Reporting Framework (CARF), за якими держави повинні повідомляти про фінансові рахунки та про операції з криптовалютою власників рахунків-нерезидентів.
2025	Перші 26 держав приєдналися до Багатосторонньої угоди компетентних органів про обмін легкодоступною інформацією про нерухоме майно (PII MCAA), спрямованої на податкову прозорість щодо офшорної нерухомості. Перші обміни інформацією очікуються у 2029 р.

Джерело: узагальнено автором за даними [53-58].

Але протягом тривалого часу податкові гавані намагалися заблокувати втілення ініціатив ОЕСР. Деякі офшори у 2001 р. створили International Tax and Investment Organization (Міжнародну податкову та інвестиційну організацію) для зміцнення співпраці між малими країнами та країнами, що розвиваються, взаємодії з іншими організаціями та прогнозування наслідків міжнародних

податкових ініціатив. Початково в об'єднання увійшли Барбадос, Антигуа і Барбуда, Британські Віргінські Острови, Острови Кука, Домініка, Вануату, а також Малайзія. Перевагою вступу до організації вказувалося створення Платформи для представників соціального розвитку, щоб просувати погляди учасників об'єднання з податкових та інвестиційних питань у ЗМІ та в міжнародній політиці, тобто просувати протилежні до ідей ОЕСР ініціативи. Але це лише відтермінувало проведення антиофшорної діяльності [59].

Певну роль у боротьбі з офшорами відіграє і Світовий банк. В межах організації було впроваджено Ініціативу з повернення викрадених активів (StAR) (щодо ліквідації притулків для корупційних фондів) та партнерство між Групою Світового банку та Управлінням Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності (UNODC). Також Світовий банк оцінює наслідки відмивання грошей та спрямованість їх потоків, розглядає ефективність національних законодавств і органів нагляду фінансового сектору з метою надання рекомендацій і представляє інтересів країн, що розвиваються, на деяких глобальних форумах, зокрема у ФАТФ та G20 [60].

Серед організацій, які діють не на глобальному рівні, але все ж мають вплив на світову податкову політику, необхідно відзначити ЄС. Боротьбу з офшорами об'єднання почало у 2016 р. з підготовки до створення списків юрисдикцій, які не співпрацюють з ЄС. У випадку поширення негативних тенденцій Європейський Союз може застосовувати захисні заходи щодо таких країн. Однак варто додати, що принцип формування списку будується на виключенні самих країн ЄС, хоча деякі з них сприяють відмиванню коштів, що, на наш погляд, є важливим недоліком у протидії офшорній діяльності [61].

Втім, на сьогодні офшори вже внесли зміни у законодавства, щоб не потрапити у ці списки. Зокрема Кіпр скасував поділ компаній на міжнародні (офшорні) та місцеві компанії та запровадив обов'язкову звітність. Було знижено рівень конфіденційності в Ліхтенштейні, Люксембурзі, на Кайманових Островах та на Британських Віргінських Островах. Швейцарія теж послабила банківську таємницю і почала обкладати капітали з деяких країн податками у

стандартному розмірі. На Сейшельських Островах посилився контроль фінансових потоків нерезидентів, на Бермудських Островах податки для офшорних установ зросли. Сінгапур та Гонконг посилили обмін інформацією про фінансові операції американських платників податків з податковими інституціями США [1].

Підтвердженням таких змін є зміст чорних та сірих списків держав, які сприяють ухиленню від оподаткування. В табл. 3.2 показано країни з цих списків за категоріями ОЕСР, ЄС та ФАТФ. Як можна побачити, єдиною податковою гаванню, співробітництво якої всі три міжнародні організації поки що вважають недостатнім, є Британські Віргінські Острови, та більшість офшорних центрів погодилися на співпрацю в податковій сфері [61-63].

Таблиця 3.2

Чорні та сірі списки ФАТФ, ЄС та ОЕСР (станом на квітень 2026 р.)

Організація	Вид списку	Країни
ФАТФ	Чорний список	КНДР, Іран, М'янма.
	Сірий список	Алжир, Ангола, Болівія, Болгарія, Камерун, Кот-д'Івуар, Камерун, ДР Конго, Гаїті, Кенія, Кувейт, Лаос, Ліван, Монако, Намібія, Непал, Папуа-Нова Гвінея, Південний Судан, Сирія, Венесуела, В'єтнам, Британські Віргінські Острови, Ємен.
ЄС	Чорний список	Американське Самоа, Ангілья, Фіджі, Гуам, Палау, Панама, росія, Самоа, Тринідад і Тобаго, Американські Віргінські Острови, Вануату.
	Сірий список	Антигуа і Барбуда, Беліз, Британські Віргінські Острови, Бруней, Есватіні, Гренландія, Йорданія, Чорногорія, Марокко, Сейшельські Острови, Туреччина.
ОЕСР	Чорний список	Гватемала, Нікарагуа, В'єтнам.
	Сірий список	Ангілья, Беліз, Британські Віргінські Острови, Єгипет, Ліберія, Чорногорія, Панама, Казахстан, Гана, Сейшельські Острови, Вануату.

Джерело: узагальнено автором за даними [61-63].

Також необхідно додати, що у 2010-х роках боротьбу з податковими гаванями шляхом викриття інформації про офшорні схеми почали журналісти з усього світу. Як ми можемо побачити з табл. 3.3, оприлюднення ряду офшорних архівів мало значні наслідки для окремих людей і офшорних зон [64].

Таблиця 3.3

Характеристика найважливіших міжнародних офшорних архівів

Назва архіву	Характеристика
Offshore Leaks	У 2013 р. у відкритий доступ потрапило 2,5 млн файлів і стало відомо про понад 100 тис. офшорних компаній. Деякі країни Європи (в тому числі й Люксембург, який відіграє важливу роль у відмиванні коштів) погодилися на обмін банківською інформацією.
Panama Papers	У 2016 р. у вільний доступ потрапило 11,5 мільйонів файлів з бази панамської компанії Mossack Fonseca, а результати розслідування, викрили понад 214 000 офшорних установ, створених політичними лідерами, мільярдерами та знаменитостями з понад 200 країн.
Paradise Papers	У 2017 р. на основі 13,4 млн файлів, отриманих з архівів офшорної юридичної фірми Appleby та трастової компанії Asiaciti, було знайдено офшорні активи ряду політиків, знаменитостей і великих компаній.
FinCEN Files	Спільне розслідування журналістів та Мережі боротьби з фінансовими злочинами США (FinCEN) у 2020 р. дозволило викрити банки, які у 2011-2017 рр. здійснили підозрілі транзакції суму понад 2 трлн доларів для установ, зареєстрованих в офшорах, без інформації про власників рахунків, чим сприяли приховуванню незаконно отриманих коштів.
Pandora Papers	У 2021 році з понад 11,9 млн файлів, зібраних з архівів 14 офшорних постачальників послуг, були отримані дані про 330 політиків та високопосадовців. До обробки даних було залучено понад 600 журналістів, це найширша співпраця в історії журналістики.

Джерело: узагальнено автором за даними [64-68].

Серед пізніших витоків не можна не виокремити Cyprus Confidential (2023 рік). На основі понад 3,6 млн документів від постачальників фінансових послуг Кіпру було розкрито ряд офшорних структур, через які російські олігархи після початку війни в Україні виводили кошти за кордон. Розслідування вказало на таку важливу тенденцію, як обхід санкцій, накладених на державу-агресора [69].

Однак роль окремих національних законодавств у світовій антиофшорній діяльності все-таки є також досить значною. Наприклад, Закон про дотримання

податкового законодавства щодо іноземних рахунків (FATCA) США вказує, що фінансові установи планети повинні ідентифікувати своїх клієнтів із США та повідомляти інформацію про їхні рахунки, щоб унеможливити відмивання коштів американськими платниками податків. Якщо ж фінансові установи відмовляються співпрацювати, то з платежів, які надходять до них із США, стягується податок у розмірі 30%, що є значною втратою [70].

Деякі вчені відзначають, що зараз боротьба з податковими гаванями відбувається розвиненими країнами переважно для посилення власних позицій. Наприклад, Швейцарія поступається конфіденційністю інформації відповідно до вимог Загального стандарту звітності (CRS) ОЕСР, зате США, які здійснюють найбільший тиск на офшори, не прийняли правила CRS і очолили рейтинг держав за кількістю схем з легалізації незаконно отриманих коштів. Через зниження рівня конфіденційності активи покидають Швейцарію та спрямовуються в США та у Велику Британію (а також в її заморські території), що призводить до поступового перерозподілу коштів між офшорами і вказує на «англо-американське домінування» в офшорному бізнесі [71].

3.2. Напрями протидії незаконним офшорним операціям в Україні

Розглядаючи еволюцію правової бази України для протидії відтоку коштів в офшорні зони, ми можемо стверджувати, що процес її формування тривав досить довго. Серед перших законодавчих актів у цій сфері варто виокремити Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» (1994 р.). Хоча першотекст документу не був спрямований проти офшорів, вже у наступній редакції вказувалося, що на валові витрати можна віднести лише 85% суми договору з контрагентами, котрі зареєстровані або мають рахунки в офшорних зонах, тобто решта 15% витрат штучно зараховувалися як прибуток, з якого компанії мали сплатити податки в Україні, що робило взаємодію з офшорами менш вигідною. Також там вказувалося на необхідність

затвердження переліку юрисдикцій, які допомагають легалізувати незаконно виведені кошти [72].

Перший перелік офшорних зон було оприлюднено 1 березня 2000 року. Він включав більшість популярних офшорів і навіть окремі території деяких країн зі специфічними податковими системами, що вказувало на досконале дослідження країн, куди відбувався відтік коштів [73]. Також важливим стало прийняття Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» у 2002 р., за яким створено систему моніторингу вказаних процесів, затверджено ідентифікацію клієнта перед проведенням фінансових операцій, врегульовано суму, при перевищенні якої операція підлягає обов'язковому моніторингу, і вказано на посилення співробітництва з міжнародними організаціями [74].

Однак насправді антиофшорна діяльність в Україні того часу була все ж недостатньо ефективною, на що вказувала оцінка ФАТФ протидії відмиванню грошей. Через неефективність проведених реформ у 2002-2004 рр. Україна перебувала в чорному списку, а у 2010-2011 рр. – у сірому списку ФАТФ [75].

Також у грудні 2002 р. Міністерство фінансів США визнало Україну такою, що викликає занепокоєння щодо відмивання грошей. Та вже у квітні 2003 р. було вказано, що Україна схвалила ряд важливих ініціатив, серед яких посилення обміну інформацією та криміналізація відмивання грошей, неподання повідомлень про підозрілі фінансові операції і донесення інформації до суб'єктів таких повідомлень, що підвищило рівень довіри до України [76].

Значно вплинув на завершення формування національного законодавства у цій сфері Національний план дій з поліпшення адміністрування податків (2009 р.), де вказувалася необхідність посилення перевірок платників податків, покращення обміну податковою інформацією та зменшення ризиків у сфері трансфертного ціноутворення та виведення коштів в офшори [77]. У 2013 р. відбулося прийняття норм трансфертного ціноутворення за принципом

«вितягнутої руки», де було постановлено враховувати не тільки ціну фінансової операції, але й інші умови, які впливали на оподатковувані прибутки [78].

Але, на наш погляд, ключовою ініціативою, яка вказала на важливість для України вдосконалення антиофшорного законодавства, стало формулювання визначення бенефіціарного власника, тобто особи, яка здійснює вирішальний вплив на управління офшорною установою. Закон, прийнятий у 2014 р., зобов'язав всіх юридичних осіб подавати дані про реального власника для внесення в Єдиний державний реєстр (ЄДР), а за неподання або за подання завідомо неправдивої інформації про власників передбачалися штрафи, тобто право на анонімність для власників офшорів було скасовано [79].

На думку організації Open Ownership, важливо, що саме Україна, де досвід боротьби з офшорами і відмиванням коштів був негативним, стала першою державою, яка створила реєстр бенефіціарної власності і з 2017 р. зробила його доступним для всіх, що сприяє поверненню активів, створенню сприятливих конкурентних умов та залученню інвестицій. Було високо оцінено те, що Україна зобов'язалася вдосконалювати механізм перевірки інформації про бенефіціарів, забезпечити відстеження зв'язків між юридичними особами та їхніми засновниками та встановила вимоги публічного декларування активів високопосадовців. Однак організація відзначала, що для досягнення глобального стандарту прозорості Україна має покращити дотримання вимог до звітності. У 2014-2017 рр. була присутня неповнота набору даних через низьку явку звітування (на той час подали інформацію 253 тис. компаній, що небагато у порівнянні з загальною кількістю), а набори даних та інтерфейси були доступні лише українською мовою, що обмежувало їх використання іноземцями [80].

Цей законопроект заклав фундамент подальшого співробітництва з міжнародними інституціями. З 1 січня 2017 р. Україна погодила впровадити План дій BEPS. Крім протидії переміщенню прибутку корпорацій у податкові гавані, Україна в майбутньому мала зобов'язати резидентів повідомляти про участь в іноземних компаніях, які вони контролюють (KIC), оновити договори

про подвійне оподаткування і внести зміни до трансфертного ціноутворення для розширення можливостей ведення українськими підприємцями діяльності на ринках без упередженого ставлення з боку іноземних банків й інвесторів [81].

У 2018 р. Україна підписала, а у 2019 р. ратифікувала міжнародний договір про оновлення угод про уникнення подвійного оподаткування (також частина ініціатив ОЕСР/G20), спрямований проти зловживання податковими пільгами та на вдосконалення механізмів вирішення спорів між податковими службами різних країн для досягнення єдино правильного тлумачення аспектів оподаткування деяких підприємств. Важливою перевагою цього договору була можливість вносити односторонні зміни до угод з іншими державами, щоб якнайшвидше ліквідувати неточності в антиофшорному законодавстві [82].

У 2020 р. було прийнято Закон № 466-IX, де було сформульовано поняття КІК (контрольовані іноземні компанії) і за яким українські власники офшорів мали звітувати про них і платити податки в Україні [83]. У травні 2021 р. було створено, а з листопада того ж року почало функціонувати Бюро економічної безпеки України для протидії загрозам економіки держави [84].

У 2023 р. Україна приєдналася до Загального стандарту звітності (CRS), отримавши доступ до даних про закордонні рахунки податкових резидентів та узгодивши обмін інформацією щодо резидентів інших держав. Стандарт встановлював, як ідентифікувати власників рахунків і визначати їхнє податкове резидентство, а інформація про бенефіціарів компаній мала зберігатися 5 років (1825 днів) з дня, наступного за завершенням звітного року, якого вона стосувалася. За порушення правил CRS банки могли отримати штрафи [85].

Відзначимо, що протягом цього періоду часу відбулося неодноразове оновлення чорного списку офшорів (табл. 3.4) [86].

Таблиця 3.4

Чорний список офшорних юрисдикцій України (станом на 2026 рік)

Регіон	Офшорні юрисдикції
Британські залежні території	Острів Гернси, Острів Джерсі, Острів Мен, Острів Олдерні.
Центральна Америка	Беліз, Панама.
Європа	Андорра, Гібралтар, Монако.
Карибський регіон	Ангілья, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські Острови, Барбадос, Бермудські Острови, Британські Віргінські Острови, Американські Віргінські Острови, Гренада, Кайманові Острови, Монтсеррат, Нідерландські Антильські Острови, Пуерто-Ріко, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сінт-Мартен, Співдружність Домініки, Теркс і Кайкос, Тринідад і Тобаго.
Африка	Ліберія, Намібія, Сейшельські Острови.
Тихоокеанський регіон	Вануату, Гуам, Маршалські Острови, Науру, Ніуе, Палау, Острови Кука, Американське Самоа, Самоа, Фіджі.
Південна Азія	Мальдівська Республіка.

Джерело: побудовано автором за даними [86].

Розглядаючи список у квітні 2026 р., маємо звернути увагу на те, що зміни востаннє було внесено у вересні 2021 р., тому важливо розуміти, куди саме обмежуються переведення коштів з України під час повномасштабної війни. Хоча у списку є чимало острівних офшорних зон, проте деякі престижні юрисдикції, куди також виводиться капітал, зокрема Кіпр, тут не представлені, тобто існують можливості для вдосконалення переліку [86].

Ще одним напрямом антиофшорної політики України у 2025-2026 рр. стала підготовка до імплементації Багатосторонньої угоди DPI від ОЕСР та Директиви ЄС DAC 7 з метою закріплення механізмів обміну даними про прибутки, що отримані через цифрові платформи і можуть нелегально виводитися за кордон. Передбачається збір інформації про доходи користувачів цифрових платформ, які вони отримують від здійснення особистих послуг, продажів та надання в оренду нерухомого майна чи транспортних засобів [87].

3.3. Пропозиції щодо зниження негативного впливу офшоризації на економіку України

Характеризуючи статті вітчизняних вчених про протидію офшоризації, ми можемо стверджувати, що чимало досліджень сконцентровані на розгляді цього явища як сукупності недоліків системи державного управління. Наприклад, як вказують М. Карлін та О. Івашко, поширенню використанню офшорів сприяють негативні зміни в податковому законодавстві, девальвація гривні, недовіра до судової системи та війна, що є актуальним уже тривалий період часу. Науковці вважають за необхідне заборонити продаж анонімного майна, яке зареєстроване в податкових гаванях, що обмежить відтік коштів з України в офшорні юрисдикції, а також включити до чорного списку юрисдикції, які мають хорошу репутацію, але сприяють відмиванню коштів (зокрема Кіпр) [88, с. 16].

Ряд пропозицій щодо антиофшорної діяльності наводили і кандидати економічних наук С. Юрій та Л. Простебі, вказуючи, що найважливішими напрямками є впровадження амністії коштів з офшорних юрисдикцій, посилення відповідальності за використання трансфертного ціноутворення та офшорів для незаконної мінімізації сплати податків, оновлення понять трасту та холдингу та протидія держави рейдерству (адже часто створення офшорних підприємств є лише інструментом захисту власності від неправомірного захоплення). Також науковці вказували на створення повноцінного реєстру бенефіціарів організацій, перегляд угод про уникнення подвійного оподаткування та посилення обміну податковою інформацією, що у 2026 р. вже реалізовано законодавчо. На наш погляд, ця стаття є дуже цінним джерелом для нашого дослідження і вказує на необхідність впровадження масштабних реформ у цій сфері [89, с. 191].

Натомість вчені І. Миценко та І. Бабець, аналізуючи аспекти інвестиційної безпеки України, розглядають групу інших чинників, які

заважають боротьбі з відтоком капіталу. На їхню думку, на економічну ситуацію здійснює негативний вплив неефективна підтримка державою економіки, нерозвиненість ринкової інфраструктури та структури торгівлі, що не сприяє впровадженню інновацій. З цього випливає, що в таких умовах підприємцям вигідніше виводити ресурси за кордон, де, вкладені у розвинену інфраструктуру, вони швидко окупляться. Також науковці вказують на «криміналізацію сфери ЗЕД шляхом увезення товарів... за різними тіньовими схемами та з ухиленням від оподаткування», що сприяє негативному іміджу держави у світі і є причиною зменшення інвестицій з інших країн. Вчені вказують на необхідність протистояння тіньовій економіці через формування конкурентного середовища, перебудову економіки та посилення позицій у міжнародному поділі праці [90, с. 41-43].

А вже згадуваний аналітик О. Куш у 2022 р. пропонував такі рішення для протидії зростанню тіньової економіки: провести демонополізацію, щоб бізнес мав стимул вкладати кошти в українську економіку; спростити регуляторні процедури, щоб зробити вільним доступ до національного ринку; не підвищувати податки, а зафіксувати їх на певному рівні, який стане прийнятним навіть для підприємців з незначними прибутками. Особливо важливим, на його думку, має бути відновлення довіри до державних інституцій [49].

Варто відзначити, що реагування на офшорні скандали (зокрема *Papam Papers*), де були викриті деякі українські високопосадовці, було майже відсутнім. На противагу іншим країнам, де журналістські розслідування призвели до численних відставок та відкриття кримінальних проваджень, в Україні значних розслідувань у справі про легалізацію незаконно отриманих доходів не відбулося, а публічно майже ніхто з запідозрених чиновників не пояснив ситуацію. Це призвело до погіршення репутації окремих осіб, але загалом реакція населення на офшорну діяльність була пасивною [91].

Це показує, що таке явище, як інститут репутації, в Україні лише формується. Бізнесмени, які скомпрометували себе нелегальним виведенням

коштів за кордон або співпрацею з країною-агресором, не зустрічають опору з боку більшості суспільства, що вказує на невисокий рівень інформаційної грамотності, притаманний для націй з нечітким усвідомленням власного майбутнього. Але особи, помічені у вчиненні економічних злочинів, навіть якщо їхня провина не доведена в суді, не повинні залишатися на своїх посадах, де вони й далі матимуть можливість обкрадати державу. Це особливо важливо в час, коли вирішується саме питання існування України [92, с. 101-105].

Серед інших способів вирішення проблеми офшоризації на державному рівні важливо виділити проєкт Голови Виконавчого комітету Національної ради реформ М. Саакашвілі. Його ініціатива, презентована у 2020 р., включала зменшення кількості судів і створення єдиного органу нагляду за їхньою діяльністю, автоматизацію процесів через суд у смартфоні, створення судів присяжних, ліквідацію монополії проведення експертиз у кримінальних справах державними експертними установами тощо та вирішення інвестиційних спорів за системою англійського права. Це мало збільшити довіру іноземців до судової системи України та сприяти ефективнішому поверненню коштів, виведених в офшори, проте проєкт так і не було затверджено [93].

А у 2025 р. особливо актуальною була пропозиція впровадження на законодавчому рівні в Україні міжнародних ініціатив Pillar One та Pillar Two, що дасть можливість уникати недофінансування бюджету за рахунок отримання справедливої частини доходів ТНК, що здійснюють діяльність на її території. Для цього необхідно розробити ефективні механізми контролю за корпораціями; оновити правила трансфертного ціноутворення; організовувати освітні заходи для платників податків; забезпечити офіційні переклади міжнародних документів для коректної адаптації законодавства [94].

Отже, на основі аналізу думок українського наукового співтовариства та особливостей функціонування економіки в умовах війни, враховуючи прагнення України впроваджувати міжнародний податковий досвід, вважаємо

доцільним сформувати 8 наступних пропозицій для деофшоризації економіки України:

1. Треба посилити інформування населення про наслідки створення офшорних компаній, оскільки виведені кошти є втраченими грошима платників податків, та забезпечити належне висвітлення ЗМІ ситуації щодо відмивання коштів, адже саме тотальне несхвалення цього процесу серед населення є рушійним фактором до розгортання справжньої боротьби з офшорами.

2. Потрібно збільшити підтримку малого й середнього бізнесу з боку уряду шляхом надання грантів, зниження податків, підвищеного захисту активів з метою подальшого залучення їхнього капіталу у відновлення економіки.

3. Необхідно сформувати в Україні інститут репутації, який полягає в тому, що якщо розслідування і не довело причетність особи, яка займає високу посаду, до виведення коштів, особа не має морального права продовжувати займати цю посаду. Це допоможе уникнути можливості продовження нею незаконної діяльності з використанням службового становища.

4. Важливо внести до законодавства України формулювання, яке, на нашу думку, не залишає лазівок для уникнення оподаткування: «Офшорна компанія – це суб'єкт господарювання з правами юридичної особи, що зареєстрований в юрисдикції з пільговим або нульовим оподаткуванням шляхом спрощеної процедури реєстрації та внесення мінімального статутного капіталу, володіє статусом нерезидента щодо країни інкорпорації та позбавлений права на ведення комерційної діяльності на її території, має високий рівень корпоративної гнучкості управління активами, які знаходяться під підвищеним правовим захистом, характеризується мінімальними вимогами до фінансової звітності (без вимог до її публікації чи аудиту) і володіє певним рівнем конфіденційності, обмеженим сучасними міжнародними стандартами прозорості.»

5. Беручи за основу пропозиції М. Саакашвілі, проте водночас удосконаливши їх, ми пропонуємо розглянути створення Українського

інституту фінансового арбітражу (УІФА) – незалежної установи, що діє на основі спеціального Закону України та міжнародних стандартів і включає 12 знавців міжнародного права. Через укладення міжурядових угод має бути сформований Міжнародний Арбітражний Трибунал при УІФА, чиї рішення повинні бути прописані як обов’язкові до виконання. Трибунал застосовуватиме «Unexplained Wealth Orders» (обов’язок довести легальність активів у разі підозри з боку країни, звідки їх було виведено), що передбачає впровадження гібридної амністії (власник офшору може повернути виведені кошти в обмін на легалізацію 20% їх суми) або відсутність альтернативи для власників офшорів (конфіскація майна та кваліфікація як державної зради, якщо кошти були виведені під час війни або викрадені з оборонного бюджету). Рішення Трибуналу поширюватиметься на всі держави, що визнають право, за яким буде затверджено вирок. Для забезпечення прозорості розподілу активів між сторонами варто: детально прописати умови повернення коштів та цільове призначення (юрисдикція отримає 10–20% суми за допомогу у розкритті злочину); створити публічний реєстр репатріації на сайті Міністерства фінансів України, де у режимі реального часу відображатимуться: кошти, які мали повернутися в Україну; кошти, що реально надійшли до бюджету; сума «комісії за правову допомогу», яку залишила собі юрисдикція; сума грошей, які легалізував власник офшорної установи. Щорічний звіт про діяльність УІФА та розподіл коштів підлягає перевірці Рахунковою палатою України. Як наслідок, за згоди всіх сторін (окрім власників офшорів у випадку обкрадання воєнного бюджету) всі отримають переваги: громадяни України побачать, що більшість коштів дійсно повертаються, офшор утримає кошти як плату за швидкий доступ до інформації про бенефіціара, а власник установи утримає гроші за добровільну співпрацю з податковими та судовими службами.

6. Необхідно прискорити адаптацію європейського законодавства в Антимонопольному комітеті та Національному антикорупційному бюро України з метою ефективнішої протидії формуванню монополій та

розкраданню коштів і для унеможливлення значного впливу окремих осіб на діяльність цих структур.

7. Варто посилити відповідальність за використання офшорів для ухиляння від оподаткування, а для посилення контролю за трансфертним ціноутворенням ТНК впровадити ініціативи Pillar One та Pillar Two.

8. Треба сприяти забороні продажу анонімного майна, зареєстрованого в офшорах. Офшорні компанії не мають брати участі у державних замовленнях. Також Україна має обмежити зв'язки з податковими гаванями.

На наше переконання, саме втілення цих ініціатив сприятиме підвищенню фінансової прозорості, що є особливо важливим для покращення інвестиційного клімату в Україні і забезпечить успішне впровадження деофшоризації національної економічної системи.

Висновки до розділу 3

Отже, на основі дослідження сучасних механізмів регулювання офшорної діяльності описано роль провідних міжнародних інституцій (зокрема ФАТФ та ОЕСР) як творців глобальної системи фінансової прозорості. Встановлено, що використання «чорних» та «сірих» списків є ефективним інструментом боротьби з відмиванням коштів, адже це змушує офшорні юрисдикції впроваджувати стандарти обміну податковою інформацією і розкривати дані про бенефіціарів.

Проаналізовано динаміку адаптації національного законодавства України до міжнародних вимог. З'ясовано, що ключовим етапом деофшоризації вітчизняної економіки є продовження впровадження положень плану BEPS та правил контрольованих іноземних компаній (КІК). Сформульовано комплекс рекомендацій щодо мінімізації негативного впливу офшорних схем на економіку України, що включає посилення захисту прав власності, демонополізацію економіки, цифровізацію податкового адміністрування тощо.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування офшорних компаній та їхнього впливу на світову економіку (та на економічну систему України окремо) було сформульовано наступні висновки:

1. Доведено, що процес активного формування офшорного бізнесу, який почався на межі XVIII–XIX ст., є глобальним інструментом податкової оптимізації. Встановлено, що передумови виникнення офшорів криються у відмінностях національних податкових систем і прагненні капіталу до мінімізації податкового тиску.

2. Визначено, що ключовими мотивами створення офшорних структур є не лише намагання ухилитися від оподаткування, а й прагнення бізнесу до захисту активів та забезпечення високого рівня конфіденційності. Важливим індикатором прозорості юрисдикцій є Індекс фінансової секретності (FSI), який дозволяє оцінити рівень приховання фінансових потоків у світовому масштабі.

3. З'ясовано, що вплив офшорів на світову економіку має суперечливий характер. Вони і стимулюють мобільність капіталу та розвиток інфраструктури в окремих низькоподаткових юрисдикціях, і створюють деструктивні наслідки для країн походження капіталу, послаблюючи податкову базу та виснажуючи фінансові ресурси держав.

4. Розглянуто класифікацію офшорних компаній, яку доцільно здійснювати за комплексним підходом: рівнем податкових преференцій, функціональним призначенням, організаційною структурою та типом діяльності тощо. Це дозволяє більш точно ідентифікувати ризики для економічної безпеки певної держави.

5. Виявлено, що еволюція міжнародної протидії офшорам пройшла шлях від створення перших «чорних списків» до впровадження жорстких санкцій та стандартів прозорості. Також у XXI ст. особливу роль у боротьбі з офшорними схемами відіграють незалежні журналістські розслідування,

завдяки яким використання офшорів призводить до репутаційних втрат підприємців та політиків.

6. Встановлено, що одночасно кілька міжнародних організацій протидіють створенню офшорних компаній, а найважливішу роль відіграють ФАТФ та ОЕСР. Саме їхні рекомендації формують нові стандарти у сфері фінансового моніторингу, в першу чергу сприяючи зниженню рівня конфіденційності інформації в офшорних юрисдикціях.

7. Обґрунтовано, що для України проблема офшоризації має критичне значення: за роки незалежності обсяг виведеного капіталу оцінюється в сотні мільярдів доларів, що суттєво впливає на фінансову безпеку держави. Доведено, що системний відтік коштів зумовлений не лише пошуком низьких податків, а й намаганням захистити активи від корупційних, монопольних чи воєнних ризиків.

8. Розглянуто сучасні заходи щодо деофшоризації України і сформульовано комплекс рекомендацій, які мають включати пояснення населенню про шкоду офшорних компаній, прискорення формування інституту репутації, зміни в податковому законодавстві, можливість створення особливих інституцій для повернення виведених коштів, заборону торгівлі з офшорними юрисдикціями та адаптацію законодавства до міжнародних стандартів. Водночас наголошено, що стратегічним пріоритетом для України як в сучасних умовах, так і в майбутньому має стати формування конкурентного інвестиційного клімату, що стимулюватиме добровільну відмову вітчизняного бізнесу від офшорних інструментів та сприятиме більш активному вкладенню коштів в посилення економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карлін М. І. Фінансові офшори : навч. посіб. / М. І. Карлін, О. В. Борисюк. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 240 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/10562/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%BE%D1%84%D1%88%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BF%D0%B4%D1%84.pdf> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Grundy M. Grundy's Tax Havens: Offshore Business Centres: a world survey / M. Grundy; 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 1993. 144 p.
3. Яковчук Р. С. Економіка цивільної безпеки : словник-довідник / Р. С. Яковчук, О. В. Повстин, А. П. Гавриш. – Львів: ЛДУ БДЖ, 2022. – 137 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052356.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).
4. Франчук В. І. Основні наукові підходи до визначення поняття «офшорні зони» / В. І. Франчук, А. С. Пришла // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2015. Вип. 1. С. 229-237. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1376/1/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).
5. Щодо оподаткування послуг, придбаних у нерезидента : Лист ДПС України від 29.11.2011 № 6344/7/15-3417-01. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1298837-11#Text> (дата звернення: 06.04.2026).
6. Кравченко В. Офшорна компанія. *LivingFo*: вебсайт. URL: <https://livingfo.com/ofshorna-kompaniia/> (дата звернення: 15.04.2026).
7. Баула О. Особливості еволюції офшорних зон в умовах глобалізації економіки / О. Баула, А. Сачук // Економіст, 2012. № 1. С. 17-19.
8. Personen- und Gesellschaftsrecht (PGR) vom 20. Januar 1926. Liechtensteinisches Landesgesetzblatt (LGBL), 1926. Nr. 4. URL: <https://www.gesetze.li/konso/1926.004> (дата звернення: 16.04.2026).
9. Пашенко Ю. В. Економіка підприємства : курс лекцій / Ю. В. Пашенко, Л. Ю. Кучер. – Харків: ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2018. – 188 с. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/4dbdf987-6702-4047-b2a7-7d362ee53f69/content> (дата звернення: 16.04.2026).
10. Трасти: види, структури, можливості. *YB Case*: вебсайт. URL: <https://ybcase.com/ua/company-services/funds/trasty-vidy-struktury-vozmoznosti> (дата звернення: 17.04.2026).
11. Макаренко М. І. Сучасні офшорні юрисдикції: можливості і переваги для бізнесу / М. І. Макаренко, Л. С. Іванова // Економіка та суспільство. 2021. № 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/789/756> (дата звернення: 17.04.2026).
12. Data Theft at Cayman National in the Isle of Man. *Cayman National*: вебсайт. URL: <https://www.caymannational.im/news/banking/data-theft-at-cayman-national-in-the-isle-of-man> (дата звернення: 17.04.2026).
13. Як відкрити рахунок в іноземному банку. *YB Case*: вебсайт. URL: <https://ybcase.com/ua/company-services/bank-accounts/otkryt-scet-v-inostrannom-banke> (дата звернення: 21.04.2026).

14. Закриття компанії у 2026 році. *YB Case*: вебсайт. URL: <https://ybcase.com/ua/company-services/liquidation/zakrytie-kompanii-v-2025-godu> (дата звернення: 21.04.2026).
15. Як відкрити бізнес на Кіпрі. *Migrant.biz.ua*: вебсайт. URL: <https://migrant.biz.ua/kipr/biznes-cy/iak-vidkryty-biznes-na-kipri.html> (дата звернення: 19.04.2026).
16. Palan R., Murphy R., Chavagneux C. Tax Havens: How Globalization Really Works / R. Palan, R. Murphy, C. Chavagneux.- Ithaca: Cornell University Press, 2010.- 288 p.
17. Комар І. С. Види офшорних зон та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку / І. С. Комар // Ефективна економіка. 2014. Вип. 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3111> (дата звернення: 18.04.2026).
18. Шамборовський Г. О. Офшорне підприємництво : навч.-метод. матеріали до вивчення дисципліни / Г. О. Шамборовський. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 67 с. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/OP_metodychka.pdf (дата звернення: 18.04.2026).
19. Шамборовський Г.О. Види і функції бізнес-схем та банківських операцій в офшорних юрисдикціях / Г. О. Шамборовський // Ефективна економіка, 2021. Вип. 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/23.pdf (дата звернення: 18.04.2026).
20. Демченко М. Ю. Правові виклики та перспективи корпоративного регулювання офшорних фінансових центрів у постпандемічний період / М. Ю. Демченко // Юридичний науковий електронний журнал, 2025. Вип. 2. С. 132-136. URL: http://lsej.org.ua/2_2025/22.pdf (дата звернення: 19.04.2026).
21. Rethinking the Rules for Growth : Global Wealth Report 2025. Boston Consulting Group, 2025. 20 p. URL: <https://web-assets.bcg.com/89/d4/676a2c534cf2aa485011edbc0200/2025-global-wealth-report-june-2025.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).
22. Financial Secrecy Index. *Tax Justice Network*: вебсайт. URL: <https://fsi.taxjustice.net/> (дата звернення: 23.04.2026).
23. Tax Administration 2025: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies. OECD Publishing, 2025. 155 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/11/tax-administration-2025_6360fad8/cc015ce8-en.pdf (дата звернення: 20.04.2026).
24. Global Offshore Wealth, 2001–2023. EU Tax Observatory, 2025. 72 p. URL: <https://www.taxobservatory.eu/www-site/uploads/2025/12/Global-Offshore-Wealth-20012023.pdf> (дата звернення: 20.04.2026).
25. Global Tax Evasion Report 2024. EU Tax Observatory, 2024. – 91 p. URL: <https://www.taxobservatory.eu/www-site/uploads/2023/10/global-tax-evasion-report-24.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).
26. The State of Tax Justice 2024. Tax Justice Network, 2024. – 80 p. URL: <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2024/11/State-of-Tax-Justice-2024-English-Tax-Justice-Network.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).
27. GWS Fee Schedule Nov 2025 : тарифи на послуги. – Dubai: GWS Middle East FZE, 2025. 5 с. URL: <https://gws-offshore.com/wp-content/uploads/2025/11/GWS-Fee-Schedule-Nov-2025.pdf> (дата звернення: 18.04.2026).

28. Кравченко А. Сучасні тенденції розвитку офшорних зон / А. Кравченко, М. Варламова // Галицький економічний вісник, 2022. Вип. 5-6 (78-79). С. 177-185. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/78-79/1121.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).
29. Global profit shifting by multinational firms. *Atlas offshore world*: вебсайт. URL: <https://atlas-offshore-world.org/dataset/global-profit> (дата звернення: 22.04.2026).
30. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$). *World Bank Open Data*: вебсайт. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD> (дата звернення: 22.04.2026).
31. Foreign direct investment, net outflows (BoP, current US\$). *World Bank Open Data*: вебсайт. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD> (дата звернення: 22.04.2026).
32. OECD collapse will lock in countries' tax losses to US firms. *Tax Justice Network*: вебсайт. URL: <https://taxjustice.net/press/oecd-collapse-will-lock-in-countries-tax-losses-to-us-firms/> (дата звернення: 22.04.2026).
33. Exports of goods and services (% of GDP). *World Bank Open Data*: вебсайт. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS> (дата звернення: 2026).
34. The State of Tax Justice 2025. Tax Justice Network, 2025. – 65 p. URL: <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2025/11/State-of-Tax-Justice-2025-report-Tax-Justice-Network.pdf> (дата звернення: 22.04.2026).
35. Офшори в законі. *Укрінформ*: вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/1994528-ofsori-v-zakoni.html> (дата звернення: 19.04.2026).
36. Остапчук Д. Антологія офшорів: Путівник по українській офшорній павутині. *Вокс Україна*: вебсайт. URL: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html (дата звернення: 20.04.2026).
37. Карлін М. І. Суспільні фінанси в умовах демократії: курс лекцій / М. І. Карлін. – Луцьк: Вежа-друк, 2016. – 160 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9874/1/Karlin.pdf> (дата звернення: 23.04.2026).
38. Прямі інвестиції. *Державна служба статистики України*: вебсайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/zd_rik/zd_u/pi_07u.html (дата звернення: 23.04.2026).
39. Henry J. S. The «Price of offshore» Revisited: Sizing the Problem / J. S. Henry // Tax Justice Network. 2012. – 59 p. URL: <https://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Appendix%203%20-%202012%20Price%20of%20Offshore%20pt%201%20-%20pp%201-59.pdf> (дата звернення: 20.04.2026).
40. Україна за десять років вивела в офшори \$117 мільярдів. *Укрінформ*: вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/1928499-ukrajina-za-desyat-rokiv-vivela-v-ofshori-117-milyardiv.html> (дата звернення: 20.04.2026).
41. 3 1991 року з України в офшори вивели 148 мільярдів доларів – ЗМІ. *Економічна правда*: вебсайт. URL:

- <https://epravda.com.ua/news/2017/04/02/623352/> (дата звернення: 20.04.2026).
42. Олігархи вивели з України понад \$22 млрд – голова ДПС. *FinClub*: вебсайт. URL: <https://finclub.net/news/oliharkhy-vyvely-z-ukrainy-ponad-usd22-mlrd-hlava-dps.html> (дата звернення: 20.04.2026).
 43. Понад два держбюджети. Як з України виводять гроші. *Цензор.НЕТ*: вебсайт. URL: <https://censor.net/biz/resonance/3521309/vyvedennya-grosheyi-z-ukrayiny> (дата звернення: 20.04.2026).
 44. Дубровський В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: 2021 / В. Дубровський, В. Черкашин, О. Гетман. – Київ: CASE Україна, 2021. 55 с. URL: <https://cost.ua/content/uploads/sites/2/2021/11/Shemy-po-uhyllyannyu-vid-podatviv-2021-shemi-final5.doc> (дата звернення: 24.04.2026).
 45. Дубровський В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів уникнення оподаткування в Україні: нові виклики / В. Дубровський, В. Черкашин, О. Гетман. – Київ: CASE Україна, 2019. 64 с. URL: <https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2020/09/CASE-Tax-avoidance.pdf> (дата звернення: 24.04.2026).
 46. Дубровський В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: 2024 / В. Дубровський, В. Черкашин, О. Гетман. – Київ: CASE Україна, 2024. – 50 с. URL: <https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2024/11/Shemi-2024-final.pdf> (дата звернення: 24.04.2026).
 47. 429-543 млрд грн на рік склали втрати бюджету від схем тіньової економіки в Україні. *CASE Україна*: вебсайт. URL: <https://case-ukraine.com.ua/news/the-budget-losses-from-shadow-economy-schemes-in-ukraine-amount-to-uah-429-543-billion-per-year/> (дата звернення: 25.04.2026).
 48. Панфілов М. С. Офшорні юрисдикції як інструмент мінімізації податкового навантаження / М. С. Панфілов, О. В. Артюх, Т. О. Муренко // Економіка та суспільство. 2022. Вип. 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3995/3921> (дата звернення: 21.04.2026).
 49. Мічковська Н. Тіньова економіка: абсолютне зло чи порятунк під час війни. *КП в Україні*: вебсайт. URL: <https://kp.ua/ua/economics/a651161-tinova-ekonomika-absolutne-zlo-chi-porjatunok-pid-chas-vijni> (дата звернення: 22.04.2026).
 50. Кузнечікова О. R.I.P. класичні офшори. *Rates.fm*: вебсайт. URL: <https://rates.fm/ua-uk/expert-opinion/rip-klasichni-ofshori/> (дата звернення: 25.04.2026).
 51. United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988 / United Nations.1988. – 39 p. URL: [https://www.incb.org/incb/uploads/documents/PRECURSORS/1988 CONVENTION/1988Convention E.pdf](https://www.incb.org/incb/uploads/documents/PRECURSORS/1988%20CONVENTION/1988Convention%20E.pdf) (дата звернення: 19.04.2026).
 52. History of the FATF. *Financial Action Task Force (FATF)*: вебсайт. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/history-of-the-fatf.html> (дата звернення: 22.04.2026).

53. G-20 проти офшорів: рішучі дії чи світове шоу? *Економічна правда*: вебсайт. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2009/09/11/207202/> (дата звернення: 21.04.2026).
54. Common Reporting Standard (CRS). *Direktorat Jenderal Pajak*: вебсайт. URL: <https://www.pajak.go.id/en/eoi/crs> (дата звернення: 26.04.2026).
55. Base Erosion and Profit Shifting (BEPS). *OECD*: вебсайт. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html> (дата звернення: 23.04.2026).
56. Tax Challenges Arising from Digitalisation of the Economy – Global Anti-Base Erosion (GloBE) Model Rules (Pillar Two). *OECD Publishing*, 2021. – 70 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/12/tax-challenges-arising-from-digitalisation-of-the-economy-global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two_eed81a23/782bac33-en.pdf (дата звернення: 21.04.2026).
57. Delivering Tax Transparency to Crypto-Assets: A Step-by-Step Guide to Understanding and Implementing the Crypto-Asset Reporting Framework. *OECD Publishing*. Paris, 2024. – 40 p. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/networks/global-forum-tax-transparency/step-by-step-guide-understanding-implementing-crypto-asset-reporting-framework.pdf> (дата звернення: 24.04.2026).
58. Joint statement IPI MCAA. *OECD*: вебсайт. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/tax-transparency-and-international-co-operation/joint-statement-ipi-mcaa.pdf> (дата звернення: 24.04.2026).
59. Small & Developing Economies Form New, Inclusive Group on Tax & Investment Issues. *BFSB*: вебсайт. URL: <https://bfsb-bahamas.com/blog/2001/04/small-developing-economies-form-new-inclusive-group-on-tax-investment-issues/> (дата звернення: 27.04.2026).
60. Financial Market Integrity. *The World Bank*: вебсайт. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialmarketintegrity> (дата звернення: 23.04.2026).
61. EU list of non-cooperative jurisdictions. Council of the European Union: вебсайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/> (дата звернення: 23.04.2026).
62. FATF-gafi: Black and grey lists. *FATF*: вебсайт. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/countries/black-and-grey-lists.html> (дата звернення: 27.04.2026).
63. Exchange of information on request ratings. *OECD*: вебсайт. URL: <https://www.oecd.org/en/networks/global-forum-tax-transparency/resources/exchange-of-information-on-request-ratings.html> (дата звернення: 28.04.2026).
64. ICIJ releases Offshore Leaks Database revealing names behind secret companies and trusts. *International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ)*: вебсайт. URL: https://www.icij.org/investigations/offshore/icij-releases-offshore-leaks-database-revealing-names-behind-secret-companies-trusts/#_ga=2.103463808.1639271375.1518453886-752416339.1518453886/ (дата звернення: 28.04.2026).
65. About the Panama Papers Investigation. *International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ)*: вебсайт. URL:

- <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/about-the-investigation/> (дата звернення: 29.04.2026).
66. About the Paradise Papers Investigation. *International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ)*: вебсайт. URL: <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/about-the-investigation-2/> (дата звернення: 29.04.2026).
67. About the FinCEN Files Investigation. *International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ)*: вебсайт. URL: <https://www.icij.org/investigations/fincen-files/about-the-fincen-files-investigation/> (дата звернення: 29.04.2026).
68. About the Pandora Papers Investigation. *International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ)*: вебсайт. URL: <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/about-pandora-papers-investigation/> (дата звернення: 29.04.2026).
69. About the Cyprus Confidential Investigation. *International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ)*: вебсайт. URL: <https://www.icij.org/investigations/cyprus-confidential/about-cyprus-confidential-investigation/> (дата звернення: 29.04.2026).
70. FATCA Reporting on U.S. Accounts: Recent Legal Developments. Congressional Research Service, 2016. 20 p. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/R/PDF/R44616/R44616.4.pdf (дата звернення: 30.04.2026).
71. Швейцарські банки втрачають свій статус таємності – The Banker. Главком: вебсайт. URL: <https://glavcom.ua/world/world-economy/shvejtsarski-banki-vtrachajut-svij-status-tajemnosti-the-banker-1015469.html> (дата звернення: 30.04.2026).
72. Про застосування Рекомендацій щодо переліку офшорних зон : Постанова Верховної Ради України від 20.09.1994 № 334/94-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.04.2026).
73. Про перелік офшорних зон : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.03.2000 № 106-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2000-%D1%80?lang=en#Text> (дата звернення: 23.05.2026).
74. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму : Закон України від 28.11.2002 № 249-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15#Text> (дата звернення: 23.04.2026).
75. Наш шанс зірвати воєнні плани Росії: чому громадському сектору важливо адвокатувати включення РФ до чорного списку FATF. CEDEM: вебсайт. URL: <https://cedem.org.ua/news/rosiya-fatf/#:~:text=%D0%9E%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BC%D0%BE%2C%20%D1%89%D0%BE%20%D0%B2%202002%2D2004%20%D1%82%D0%B0%202010%2D2011,%D0%B7%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%97%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8E%20%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D1%82%D0%B0%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%>

- D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83 (дата звернення: 25.04.2026).
76. Revocation of Designation of Ukraine as Primary Money Laundering Concern. *Federal Register*: вебсайт. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2003/04/17/03-9411/revocation-of-designation-of-ukraine-as-primary-money-laundering-concern> (дата звернення: 25.04.2026).
 77. Про затвердження Національного плану дій з поліпшення адміністрування податків : Розпорядження № 1217-р від 14.10.2009. URL: <https://zakononline.ua/documents/show/294801> 294866 (дата звернення: 23.04.2026).
 78. Трансфертне ціноутворення: загальні відомості. *Державна податкова служба України*: вебсайт. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkuvannya/transfertne-tsinoutvorennya/zagalni-vidomosti/> (дата звернення: 25.04.2026).
 79. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-18#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
 80. Szykowski Z. Improving the Identification of Beneficial Owners in Ukraine : Policy Report / Z. Szykowski, T. Mayne; OpenOwnership, 2018. – 32 p. URL: <http://cdn-openownership.org-production.s3-website-eu-west-1.amazonaws.com/media/documents/oo-report-improving-bot-ukraine-2018-03.pdf> (дата звернення: 24.04.2026).
 81. BEPS в Україні: кроки до прозорості. *Національний банк України*: вебсайт. URL: <https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/> (дата звернення: 27.04.2026).
 82. Багатостороння конвенція про виконання заходів, які стосуються угод про оподаткування, з метою протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування. *Верховна Рада України*: вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_001-16#n2 (дата звернення: 27.04.2026).
 83. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Постанова Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
 84. Про початок діяльності Бюро економічної безпеки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.11.2021 р. № 1493-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
 85. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки : Закон України від 20.03.2023 № 2970-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2970-20#Text> (дата звернення: 26.04.2026).
 86. Про віднесення держав до переліку офшорних зон : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 № 143-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.04.2026).

87. Автоматичний обмін інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи (DAC7). *Міністерство фінансів України*: вебсайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/dac7-442> (дата звернення: 27.04.2026).
88. Карлін М. І. Інвестиційні офшори : навч. посіб. / М. І. Карлін, О. А. Івашко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 292 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/270ccf26-7ffe-42d5-a556-d496ecf872a/content> (дата звернення: 28.04.2026).
89. Юрій М. С. Вплив офшорів на світову та національну економіку / М. С. Юрій, Л. І. Простебі // Чернівці : Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, 2018. Вип. 1-2 (69-70). С. 187-192. URL: <https://herald.chite.edu.ua/content/download/archive/2018/31.pdf> (дата звернення: 28.04.2026).
90. Миценко І. М. Трансформація системи управління зовнішньоекономічною та інвестиційною безпекою України в умовах глобалізації: монографія / І. М. Миценко, І. Г. Бабець; Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. – Кропивницький: Поліграф-Сервіс, 2021. – 464 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/0e401cf7-0604-4ad5-8f47-ad94be04779a/content> (дата звернення: 28.04.2026).
91. «Панамські документи»: кримінальні справи по всьому світу, в Україні – жодної. *DW*: вебсайт. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8-%D0%BF%D0%BE-%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D0%B6%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97/a-36614167> (дата звернення: 29.04.2026).
92. Прокопишин-Рашкевич Л. М. Інститут репутації бізнесу в Україні: особливості формування та культура скасування / Л. М. Прокопишин-Рашкевич, Є. Т. Мороз // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2022. Вип. 2 (10). С. 100-111. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/oct/28851/vse-102-113.pdf> (дата звернення: 29.04.2026).
93. Артюх А. Саакашвілі пропонує, щоб комерційні спори у Києві вирішували за англійським правом. *Kyiv24*: вебсайт. URL: <https://kyiv24.news/news/saakashvili-proponuye-shhob-komercziijni-spory-u-kyievi-vyrishuvaly-za-anglijskym-pravom> (дата звернення: 30.04.2026).
94. Лоскоріх Г. Л. Міжнародні податкові ініціативи та їх адаптація в Україні: значення Pillar 1 і Pillar 2 для податкової й бюджетної політики / Г. Л. Лоскоріх, О. Ф. Перчі // Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 2025. Вип. 20. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2025-20-08-01/2025-20-08-01> (дата звернення: 30.04.2026).